

# GERİ VERMEDE BASİTLEŞTİRİLMİŞ USÛL

The Simplified Method on Restitution

Salih BENLİ\*

## ÖZET

Geri verme (suçluların<sup>1</sup> iadesi), şüpheli, sanık ve hükümlülerin ülke değiştirmesi yoluyla cezalandırılmaktan kaçınmasını engelleyecek bir araçtır. “İade (geri verme) kurumu, suçla mücadele ile ilgili olması nedeniyle ceza hukukunu, kendisinden geri verme istenen devlet ile sanık arasında doğurduğu ilişki nedeniyle ceza muhakemesi hukukunu ve devletlerarası bir kurum olması açısından ise devletler genel hukukunu ilgilendirmektedir”<sup>2</sup>.

Geri verme hukukundaki usûli işlemler ve ülke uygulamalarında genelde mahkemelerin iade edilebilirlik kararı akabinde siyasal karar organlarınca da iadenin kabulüne karar verilmesi uzun zaman almaktadır. Geri vermede karşılaşılan bu sorunu aşmak amacıyla, şahsın rızasının bulunması ve talep edilen devletin muvafakatı halinde basitleştirilmiş geri verme usûlü uygulanmaktadır. Basitleştirilmiş geri verme usûlü, 1995 tarihli Basitleştirilmiş İade Usûlüne Dair Avrupa Birliği Anlaşması hükümleri çerçevesinde, Avrupa Birliği üye ülkeleri tarafından etkin bir şekilde uygulanan bir usûldür.

2010 yılında çalışmaları tamamlanarak imzaya açılan Suçluların İadesine Dair Avrupa (Konseyi) Sözleşmesi Ek 3. Protokol hükümleri, geri verme sürecini geri verme anlaşmalarında yer alan sürelerle de atıfta bulunarak basitleştirmeyi hedeflemektedir. Bazı ülkeler, basitleştirilmiş geri verme usûlünde geri verme anlaşmasında yer alan bilgi ve belgelerin iletilmesini talep etmektedir. Bazı ülkeler ise, basitleştirilmiş usûle şahıs rıza gösterdiği takdirde rızanın geri alınmayacağına ve hususilik ilkesinden şahsın feragat edemeyeceğine ilişkin çekinceler koymaktadır.

Ülkemiz şu ana kadar basitleştirilmiş iade usûlüne ilişkin uluslararası ve ikili sözleşmelere taraf olmamıştır. Bu usûle ilişkin iç hukukumuzda hüküm bulunmadığın-

---

\* Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü Tetkik Hâkimi

1 ÖZGENÇ, İzzet, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yayınevi, Ankara 2008, s.798-799; EREM, Faruk/ DANIŞMAN, Ahmet/ ARTUK, Mehmet Emin, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, , Seçkin Yayınevi, Ankara 1997, s.209; İç hukukumuzda özellikle 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu m.18'sinde “geri verme” kavramını kullanmış olup, bu kavram geri verme hukukuyla doğrudan ilgisi olmayan “sınırdışı etme” ve “geri kabul” kavramları ile karıştırılmaktadır. Ayrıca Türk hukukunda şüpheli, sanık ve hükümlü kavramlarının hepsini birden doğrudan karşılayan bir kavram bulunmadığından kendimizi “suçlu” kavramını kullanmak zorunda hissediyoruz.

2 ERGÜL, Ergin, Teori ve Uygulamada Suçluların İadesi ve Hükümlülerin Nakli, Yetkin Yayınları, Ankara 2003, s.19-20

dan, Ek 3. Protokole taraf olunduğu takdirde, ya TCK m.18'in çok ayrıntılı şekilde değiştirilmesi ya da geri verme kurumunu ayrıntılı düzenleyecek bağımsız bir geri verme yasasına ihtiyaç duyulduğu kanaatindeyiz.

**Anahtar Kelimeler:** Basitleştirilmiş, geri verme, SİDAS, Ek 3. Protokol, TCK

### SUMMARY

Extradition (extradition<sup>3</sup> of criminals), is a mean that would prevent the suspects, accused persons and sentenced persons to avoid from being penalised by change of country. "The institution of extradition concerns criminal law due to being in relation with fight against crime, criminal procedure law due to the relationship it caused between the state from which extradition is sought and the accused, and the states' general law in terms of being an interstates institution"<sup>1</sup>

The procedural processes in the extradition law and decision on accepting the extradition by political organs after the decision of extraditability of the courts given generally in the country implementations take a long time. For the purpose of passing this problem faced in the extradition, simplified extradition procedure is applied in the case of having consent of the person and the consent of the requested country.

The simplified extradition procedure is an effectively applied procedure by the European Union member states within the framework of provisions of the European Union Convention on Simplified Extradition Procedure of 1995.

The provisions of the Addition 3<sup>rd</sup> Protocol to the European (Council) Convention on Extradition that was opened to signature after completion of the work in 2010 aims to simplify the process of extradition by also referring to the periods mentioned in the extradition agreements. Some countries, in the simplified extradition procedure, request submission of information and documents referred to in the extradition agreement. Some countries, however, declare reservations regarding that if the person grants consent to the simplified procedure, such consent cannot be withdrawn and the person cannot renounce the "Specialty Principle".

Our country has not been a party to any international or bilateral conventions/agreements on simplified extradition procedure yet. As there is not any provision in our domestic law regarding this procedure, we are of the opinion that in the case of becoming a party to the Additional 3<sup>rd</sup> Protocol, it will either be necessary to change the article 18 of the Turkish Criminal Code in detail or an independent extradition law regulating the extradition institution in detail will be needed.

---

<sup>3</sup> In our domestic law, particularly in the article 18 of the Turkish Criminal Code numbered 5237, the term "extradition" is used; and this term is confused with the terms "deportation" and "re-admission" which are not directly related to the extradition law. Also, as there is not a single term corresponding to all three words suspect, accused and sentenced persons directly and simultaneously in Turkish law, we feel obliged to use the word "criminal".

<sup>3</sup> ERGÜL, Ergin, Extradition of Criminals and Transfer of the Sentenced Persons in Theory and in Practice, Yetkin Publications, Ankara 2003, p.19-20

**Key Words:** Simplified, extradition, Convention on Extradition, Third Additional Protocol, Turkish Penal Code)

\*\*\*

## GİRİŞ

Günümüzde ulaşım ve telekomünikasyon hizmetlerinin çok gelişmesi nedeniyle, şüpheli, sanık ve hükümlüler, suç işledikten sonra veya hükümlerinin infazını çekmeden suç işledikleri ülkeyi terk edebilmektedirler. İşte suçluların geri vermesi, suçluların ülke değiştirmesi yoluyla cezalandırılmaktan kaçınmasını engelleyecek bir araçtır. Suçluların geri verilmesi alanındaki ortak çıkarlar, devletleri uluslararası düzeyde yardımlaşmaya yönlendirmiştir. Bu yardımlaşma, milletlerarası ceza usûl hukukunun en önemli kurumlarından biri olan (suçluların) geri verilmesi usûlünün doğmasına neden olmuştur.

“İade kurumu, suçla mücadele ile ilgili olması nedeniyle ceza hukukunu, kendisinden geri verme istenen devlet ile sanık arasında doğurduğu ilişki nedeniyle ceza muhakemesi hukukunu ve devletlerarası bir kurum olması açısından ise devletler genel hukukunu ilgilendirmektedir”. İade bir hukukî yardım niteliği de taşımaktadır<sup>4</sup>.

İç hukukumuzda özellikle 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu m.18’de “geri verme” kavramını kullanmış olup, bu kavram geri verme kavramıyla doğrudan ilgisi olmayan “sınır dışı etme”, “geri kabul” ve “kovuşturmanın aktarılması” kavramları ile karıştırılmaktadır<sup>5</sup>. Ancak Türk hukukunda şüpheli, sanık ve hükümlü kavramlarının hepsini birden doğrudan karşılayan bir kavram bulunmadığından kendimizi “suçlu” kavramını kullanmak zorunda hissediyoruz.

Geri vermeye ilişkin olarak uyguladığımız ve ikili geri verme anlaşmalarımızda da temel aldığımız en kapsamlı sözleşme, Suçluların Geri Verilmesine Dair Avrupa Sözleşmesi’dir. Bu nedenle, çalışmanın başlangıcın-

---

<sup>4</sup> ERGÜL, Ergin, Teori ve Uygulamada Suçluların İadesi ve Hükümlülerin Nakli, Yetkin Yayınları, Ankara 2003, s.19-20

ERGÜL, Ergin, Uygulamada Suçluların İadesi,

[www.yayin.adalet.gov.tr/18\\_sayi%20i%C3%A7erik/Ergin%20ERG%C3%9CL.htm](http://www.yayin.adalet.gov.tr/18_sayi%20i%C3%A7erik/Ergin%20ERG%C3%9CL.htm) Erişim Tarihi: 10/10/2009

<sup>5</sup> ÖZGENÇ, s.801; ÜNVER, Yener, Uluslararası Normlar Bağlamında Suçluların Geri Verilmesi ve Türkiye, AYMKD, C.17, Ankara 2000, s.411

“[http://www.anayasa.gov.tr/files/pdf/anayasa\\_yargisi/anayargi/unver.pdf](http://www.anayasa.gov.tr/files/pdf/anayasa_yargisi/anayargi/unver.pdf)”, Erişim Tarihi: 12/05/2011

da bu Sözleşme hükümleri ve Türk Ceza Kanunu (TCK) m.18 anlatılacaktır.

Ayrıca, basitleştirilmiş geri verme usûlünün anlaşılabilmesi için geri verme hukukunun kurum ve kurallarının bilinmesi gerekmektedir. Bu nedenle, basitleştirilmiş geri verme usûlünün anlatımına geçmeden önce geri verme kurum ve kurallarına kısaca değineceğiz.

## I. GERİ VERME

“Sanık veya hükümlünün geri verilmesi, bir devletin ülkesinde bulunan ya da oraya kaçırmış olan bir sanık veya hükümlünün, yargılanmak ya da cezasının çektilirilmesi amacıyla yetkili devlete geri vermesidir”<sup>6</sup>. “Geri verme, bir devletin (talep edilen devlet) ülkesine sığınan bir bireyin yargılanması (hüküm amaçlı geri verme) ya da cezasını çekmesi (infaz amaçlı geri verme) için diğeri bir devlete (talep eden devlet) teslim etmesine imkân veren hukuki bir işlemdir”<sup>7</sup>.

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu (TCK) m.18/f.1, geri vermeyi “Yabancı bir ülkede işlenen veya işlendiğı iddia edilen bir suç nedeniyle hakkında ceza kovuşturması başlatılan veya mahkûmiyet kararı verilmiş olan bir yabancı, talep üzerine, kovuşturmanın yapılabilmesi veya hükmedilen cezanın infazı amacıyla geri verilebilir” şeklinde tanımlamıştır. Geri verme kurumunun, yalnızca suç işlemiş kişileri değil, yargılanacak olan ve hakkında ceza kovuşturması başlatılmış olan yabancı kişileri de kapsamına aldığından suçluların geri verilmesi yerine suç işlediğı iddia olunan yabancının geri verilmesi ifadesinin kullanılmasının yerinde olduğu ifade edilmiştir<sup>8</sup>.

### 1. Geri Verme Hukukunun Kaynakları

Türk hukukunda geri vermenin kaynaklarını, 1982 Anayasasının m.38/f.11, Suçluların İadesi Dair Avrupa Sözleşmesi (SİDAS), 21.11.1959 tarihli ve 7336 sayılı Kanunla onaylanan Suçluların İadesi Dair Avrupa Sözleşmesi'nin Tasdikine Dair Kanun, 3732 sayılı Kanunla onaylanan SİDAS'a Ek 2. Protokol ve uyuşturuıcı maddeler, sınırışan

---

<sup>6</sup> MERAN, Necati, Hukukumuzda Suçluların Geri Verilmesi, İstanbul Barosu Dergisi, Cilt 82, Sayı:1, s.31, 2008, İstanbul; TEZCAN, Durmuş/ ERDEM, Mustafa Ruhan/ ÖNOK, Murat, Uluslararası Ceza Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2009, s.226-227.

<sup>7</sup> DÖNMEZER, Sulhi- ERMAN, Sahir, Ceza Hukuku, C. III, 10. Bası, No:2243, İstanbul 1997, s.427.

<sup>8</sup> ERGÜL, Teori ve Uygulamada Suçluların İadesi, s. 20-21.

<sup>8</sup> MERAN, s.32; ÜNVER, s.412; İÇEL, Kayıhan/ DONAY, Süheyl, Karşılaştırmalı ve Uygulamalı Ceza Hukuku Genel Kısım, Beta Yayınları, İstanbul 2005, s. 218, DONAY, Süheyl, Suçluların İadesinde Yeni Gelişmeler, İHFM 1984 s.242.

örgütlü suçlar, yolsuzluk ve terörizmle mücadele gibi alanlara ilişkin çok taraflı uluslararası sözleşmelerdeki geri vermeye dair hükümler, çeşitli ülkelerle yapılmış ikili sözleşmeler ve 5237 sayılı TCK m.18 oluşturmaktadır. Ayrıca, başta SİDAS olmak üzere diğer ülkelerle aramızdaki geri vermeye ilişkin uygulamaları gösteren en kapsamlı düzenleme Adalet Bakanlığı'nın "Cezai İşlere İlişkin Uluslararası İşbirliğinde Adli Makamlarımızca Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar" adlı genelgesidir<sup>9</sup>.

## 2. Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesi

Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesi (SİDAS)<sup>10</sup>, 13 Aralık 1957'de Strasburg'da imzalanmış ve 18 Nisan 1960'da yürürlüğe girmiş olup Türkiye'nin 47 ülke ile geri verme alanındaki ilişkisini düzenlemektedir. Sözleşme ek protokollerle tamamlanmıştır. Bunlar henüz taraf olmadığımız 15 Ekim 1975'de Strazburg'da imzalanan ve siyasî suç kavramını açıklığa kavuşturan ve tamamlayan, ayrıca "non bis in idem" kuralının kapsamını genişleten Ek 1. Protokol ile Türkiye'nin de taraf olduğu Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesine Ek 2. Protokol' (Avrupa Konseyi Sözleşme No. 98) dür<sup>11</sup>. Basitleştirilmiş geri verme usûlüne ilişkin SİDAS Ek. 3. Protokolü 2010 yılında imzaya açılmıştır.

## 3. Geri Vermenin Şartları

### A- Anlaşmanın Varlığı

Şüpheli, sanık veya hükümlünün geri verilmesi için talep eden ve edilen devletler arasında geri vermeye imkân veren bir anlaşmanın bulunması gerekmektedir. Gerçekten, devletler arasında geri verme işlemleri ikili ya da çok taraflı sözleşmelerle yürütülmektedir. İkili bir sözleşmenin mevcut olmaması halinde talep edilen devlet, geri verme istemini kabul edip etmemekte serbesttir. Bu durumda devletler, karşılıklılık ilkesi ile milletlerarası teamül hukuku kurallarını gözeterek geri verme işleminde bulunabilmektedirler<sup>12</sup>.

---

<sup>9</sup> Adalet Bakanlığının 01/03/2008 tarihli ve B.03.0.UİG.0.00.00. 06/010.06.02/7-69-1 sayılı Genelgesi

<sup>10</sup> Sözleşmenin orjinal adında yer alan "Convention On Extradition" ifadesi Türkçe'ye "Suçluların İadesi" olarak tercüme edilse de, bu tercümeyi isabetli bulmamaktayız.

<sup>11</sup> ERGÜL, s.29.

<sup>12</sup> TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, s.230; EREM / DANIŞMAN/ARTUK, s. 210-211; ERGÜL, s.43; A. Cemal RUHİ, AÜEHFD, C.7, S.1-2, (Haziran 2003), s. 499-500;

## **B-Fiile İlişkin Őartlar**

SİDAS m.2/f.1'e göre, "Gerek geri vermeyi talep eden tarafın ve gerek kendisinden geri verme talep edilen tarafın kanunlarınca en aşağı bir sene müddetle hürriyeti bağlayıcı bir cezayı veya emniyet tedbirini veya daha ağır bir cezayı gerektiren fiiller suçlunun geri verilmesini gerektirir. Geri vermeyi talep eden tarafın ülkesinde bir cezaya mahkûmiyet hükmü veya bir tutuklama kararı verilmişse, verilen ceza en aşağı dört aylık olmalıdır"<sup>13</sup>.

### **a) Fiilin Türk Hukukunda Suç Olması**

SİDAS m.2'ye göre, "Talep eden ve talep edilen devletin kanunları tarafından cezalandırılan fiiller geri vermeye imkân verecektir". Diğer bir deyişle, geri vermeye konu fiiller ilgili her iki devletin yasaları tarafından da suç sayılmalıdır. Fiiller iki hukukta farklı şekilde nitelendirildiği zaman, fiillerin talep edilen devletin mevzuatında bir nitelemeye sahip olması yeterlidir<sup>14</sup>. Benzer yönde TCK m.18/f.1-(a)'da geri verme şartlarından biri olarak, fiilin Türk kanunlarına göre suç teşkil etmesi şartını aramıştır.

### **b) Siyasi, Askeri ve Mali Suçlar ile Düşünce Suçu**

SİDAS m.3/f.1'e göre, "*geri verme talebine konu olan suç talep edilen tarafından siyasî veya böyle bir suç ile bağlantılı bir fiil olarak görülürse, suçlu geri verilmeyecektir*".

SİDAS m.3/f.2'ye göre; "Kendisinden geri verme talep edilen taraf, âdi bir suç için vaki geri verme talebinin bir şahsı ırk, din, milliyet veya siyasî kanat cihetinden takip veya cezalandırmak gayesiyle yapıldığına veya bu şahsın vaziyetinin bu sebeplerden biri dolayısıyla ağırlaşabileceğine dair ciddi sebepler mevcut olduğuna kanaat hasıl ettiği takdirde de aynı kural tatbik edilecektir."

Siyasi suç kavramı, yer ve zamana göre değişkenlik gösterdiğinden tanımını yapmak çok güçtür. Kaldı ki SİDAS, siyasî suçı tanımlamamış ve siyasî suçlarla irtibatlı olan adlî suçları işleyenlerin geri verilmeyeceği

---

<sup>13</sup> TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, s.251; "Geri vermeyi gerektiren suçların neler olduğunu sayma yerine eylemin gerektirdiği asgari ceza süresini esas alan bu yaklaşım tarzı geri vermeye konu suçların sayısının artmasını amaçlamaktadır" GÜNGÖR, Gülin, Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesi, Aysel Çelikel'e Armağan, Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni (MHB) İstanbul 1999-2000, S.1-2, s.367.

<sup>14</sup> ÖZGENÇ, s.817; TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, s.251; İÇEL/DONAY, s. 226; MERAN s. 35; ERGÜL, s.48.

kuralını kabul etmiştir. Doktrinde bazı görüşler, kamusal özgürlüklerin kullanılmasına ilişkin ya da bunların ihlal olunmasına yönelik eylemleri siyasal suç olarak kabul etmiştir. Ayrıca, “siyasal suçlar devletin siyasal düzenine karşı işlenen suçlardır” şeklinde tanımlanmıştır<sup>15</sup>.

Bununla birlikte, bir devlet başkanının veya ailesi efradından birinin hayatına kasıt siyasî bir suç sayılmayacaktır (SİDAS m.3/f.3).

SİDAS m.4’e göre; “*Adi suç teşkil etmeyen askeri suçlar nedeniyle geri verme Sözleşmenin uygulama alanı dışındadır.*” “*Adi suç teşkil etmeyen*” tabirinden genel ceza hukukunda suç sayılmayan fiiller anlaşılır<sup>16</sup>.

SİDAS m.5’e göre; “*vergi, resim, kambiyo ve gümrük konularında bu Sözleşme tarafından öngörülen şartlarda geri verme, sadece her suç ya da suç kategorisi için bu hususun Taraf Devletler arasında kararlaştırılmış olması halinde sağlanacaktır.*”

Ancak SİDAS Ek 2. Protokol’ün m.2’si mali suçları da geri verme kapsamına dahil etmiştir. Bu nedenle söz konusu Protokole taraf olan devletlerden mali suçlar için de geri verme talebinde bulunulabilir. Ayrıca SİDAS m.5’e göre, taraf devletler arasında kararlaştırıldığı takdirde mali suçlarda geri verme mümkündür.

TCK m.18/f.1-(b), düşünce suçu niteliğindeki suçların geri vermeye konu olamayacağını hükme bağlamıştır.

### **c) Türkiye Devletinin Güvenliğine Karşı, Türkiye Devletinin veya Bir Türk Vatandaşının ya da Türk Kanunlarına Göre Kurulmuş Bir Tüzel Kişinin Zararına İşlenmişse,**

Suç, yurt dışında işlenmiş olmakla birlikte<sup>17</sup>, Türkiye Devletinin güvenliğine karşı, Türkiye Devletinin veya bir Türk vatandaşının ya da Türk kanunlarına göre kurulmuş bir tüzel kişinin zararına işlenmişse, geri verme talebi kabul edilmeyecektir.

### **d) Türkiye'nin Yargılama Yetkisine Giren Bir Suç İse,**

Bu durumda iki ihtimal gündeme gelmektedir. Birincisi, suç, talep edilen devletin ülkesinde işlenmiş ise, fail geri verilmez. Bu konudaki uyuşmazlıklar, hava sahaları ve karasuları bakımından yargılama yetkisinin belir-

<sup>15</sup> ÖZGENÇ, s. 822; BAYRAKTAR, Köksal, Siyasal Suç, s.87, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1982, s.71; TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, s.255; MERAN, s. 35

<sup>16</sup> EREM / DANIŞMAN/ARTUK, s. 213-214; ERGÜL, s.58.

<sup>17</sup> MERAN, s.36.

lenmesinde ortaya çıkabilmektedir. Özellikle, Ülkemiz uyuşturucu kaçakçılığı, göçmen kaçakçılığı veya insan ticareti gibi örgütlü suçlarda (veya mütemadi suçlarda) başlangıç, hedef veya transit ülke konumunda bulunduğundan bu maddeler uygulama alanı bulmaktadır.

Bununla birlikte TCK m.8'de, “ (1) Türkiye'de işlenen suçlar hakkında Türk kanunları uygulanır. Fiilin kısmen veya tamamen Türkiye'de işlenmesi veya neticenin Türkiye'de gerçekleşmesi hâlinde suç, Türkiye'de işlenmiş sayılır.

(2) Suç;

a) Türk kara ve hava sahaları ile Türk karasularında,

b) Açık denizde ve bunun üzerindeki hava sahasında, Türk deniz ve hava araçlarında veya bu araçlarla,

c) Türk deniz ve hava savaş araçlarında veya bu araçlarla,

d) Türkiye'nin kıt'a sahanlığında veya münhasır ekonomik bölgesinde tesis edilmiş sabit platformlarda veya bunlara karşı,

İşlendiğinde Türkiye'de işlenmiş sayılır” hükmü yer almaktadır.

Ayrıca, SİDAS m.7/f.1'de benzer bir hüküm yer almaktadır. “Kendisinden geri verme talep edilen taraf, mevzuatına göre kısmen veya tamamen kendi ülkesinde veya ülkesi kabul olunan bir yerde işlenmiş sayılan bir suçtan dolayı talep edilen şahsı geri vermekten kaçınabilir”<sup>18</sup>.

İkinci ihtimal, suç yabancı ülkede işlenmesine rağmen talep edilen devletin yargılama hakkı var ise, geri vermektен kaçınabilir. Yabancı ülkede suç işlenmiş olmasına rağmen TCK m.12 ve m.13'e göre bazı suçların Ülkemizde kovuşturulabileceği hükmüne bağlanmıştır. Benzer şekilde, SİDAS m.8'de “Kendisinden geri verme talep edilen taraf, geri verme talebine sebep olan bir veya birkaç fiilden dolayı kendisi hakkında soruşturma veya kovuşturma<sup>19</sup> yapmakta olduğu şahsın geri verilmesini reddedebilir” hükmü yer almaktadır.

### **e) Zamanaşımı veya Affa Uğramış İse,**

Geri verme talebinin dayanağı olan suça ilişkin hem talep eden devlet hem de talep edilen devlet hukukuna göre dava ve ceza zamaşımasının

---

<sup>18</sup> ÖZGEN, Eralp: Suçluların Geri Verilmesi, Ajans Türk Matbaası, Ankara, 1962, s. 116-117

<sup>19</sup> SİDAS'ın İngilizce orijinal metninde “proceeding” kavramı kullanılmış olup, bu kavramın soruşturma ve kovuşturmayı kapsadığı kanaatindeyiz.



dolmamış olması gereklidir. Dava zamanaşımı TCK m.66, ceza zamanaşımı TCK m.68, dava zamanaşımını kesen nedenler TCK m.67, affa ilişkin hükümler TCK m. 65 maddelerinde yer almaktadır. Zamanaşımının dolup dolmadığının belirlenmesinde zamanaşımını kesen ve durduran nedenler de göz önüne alınmalıdır. Geri verme talebi nedeniyle savcı huzurunda ifadesinin alınması veya sorguya çekilmesi ve tutuklanması halinde zamanaşımı kesilmiş sayılmalıdır<sup>20</sup>.

Ayrıca, SİDAS m.10'a göre, "Dava veya cezanın, kendisinden geri verme talep edilen taraf veya geri verme talebinde bulunan taraf mevzuatına göre zamanaşımına uğramış olması halinde geri verme kabul edilmeyecektir".

Affa ilişkin olarak SİDAS 2 Nolu Ek Protokol m.4'te, "Kendisinden geri verme istenen devlet, kendi ceza kanununa göre söz konusu suçu kovuşturmaya yetkili bulunduğu takdirde suç, ilan edilen affin kapsamında ise, geri verme talebi kabul olunmaz" hükmü yer almaktadır.

### C. Kişiyi İlişkin Koşullar

#### a) Vatandaşlık

1982 Anayasasının m.38/f.11 "Uluslararası Ceza Divanına taraf olmanın gerektirdiği yükümlülükler hariç olmak üzere, vatandaş suç sebebiyle yabancı bir ülkeye verilemez" hükmünü taşımaktadır. Aynı hüküm TCK m.18/2'de tekrar edilmiştir. Benzer hükümler, SİDAS'ın m.6/f.1-(a) bendi ve m.6/f.2'de yer almakta olup, m.6/f.1-(a) bendine göre, "*Her taraf vatandaşının geri verilmesini ret hakkına sahip olacaktır.*" m.6/f.2'ye göre ise, "*kendisinden geri verme talep edilen taraf vatandaşını geri vermediği takdirde, talep eden tarafın isteği üzerine gerekirse adli kovuşturma yapılması için yetkili makamlarına iletacaktır.*"<sup>21</sup>

b) Kişinin, talep eden devlete geri verilmesi hâlinde ırkı, dini, vatandaşlığı, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi görüşleri nedeniyle kovuşturulacağına veya cezalandırılacağına ya da işkence ve kötü muameleyle maruz kalacağına dair kuvvetli şüphe sebepleri varsa, talep kabul edilmez (TCK m.18/f.3)<sup>22</sup>. Bu madde, daha önce taraf olduğumuz bazı uluslararası sözleşmelerde yer almaktadır. Öncelikle, 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi m.33/f.1'e göre

---

<sup>20</sup> KALABALIK, s. 1362; MERAN, s.38; EREM / DANIŞMAN/ARTUK, s. 222.

<sup>21</sup> TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, s.272-275.

<sup>22</sup> ERGÜL, s.46-47.

“Hiçbir taraf devlet, bir mülteciyi, ırkı, dini, uyrukluğu, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasî fikirleri dolayısıyla hayatı ya da özgürlüğü tehdit altında olacak şekilde sınır dışı etmeyecek ya da ülkesine girmesini yasaklamayacaktır”. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi m.3’e göre “ Hiç kimseye işkence veya insanlık dışı veya onur kırıcı bir muamele yapılamaz veya ceza uygulanamaz”. Ayrıca, “İşkence ve Diğer Zalimce, İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Davranış veya Cezalara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi m.1’de işkence, m.3’de de onur kırıcı davranış tanımlanmıştır. Uygulamada da insan hakları sicili pek düzgün olmayan ülkelerin vatandaşları tarafından insanlık dışı muameleye maruz kalacağı iddiaları ileri sürüldüğü takdirde ve bazen Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin ihtiyati tedbir kararları ile şahsın geri verilmesi süreci durdurulmakta ve hatta bu durumlar iç hukukumuzda geri vermenin reddi sebebi olabilmektedir<sup>23</sup>.

#### 4. Geri Verme Yöntemi

TCK m.18/f.1’de geri vermenin “talep üzerine” olacağı, diğer bir deyişle talebe ihtiyaç duyulacağı belirtilmektedir. Bunun yanında, İNTERPOL Genel Sekreterliğince ülkemiz İNTERPOL’üne iletilen kırmızı bültenler ve yabancı ülke İNTERPOL’lerince doğrudan Türk İNTERPOL’üne iletilen tüm doğrudan talep ya da difüzyon mesajları Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü’ne iletilmekte, Adalet Bakanlığınca söz konusu belgeler ve gerektiğinde talep olunacak ek belgeler ilgili sözleşmeler ışığında incelenerek söz konusu şüpheli, sanık ya da hükümlülerin Türkiye’de yakalanmalarının uygun olup olmayacağı konusunda İçişleri Bakanlığı’na görüş bildirilmektedir. Adalet Bakanlığındaki inceleme geri vermeye elverişlilik testi olarak adlandırılmaktadır<sup>24</sup>.

#### A. Talepnamenin İletilmesi

SİDAS m.12/f.1’e göre, “*Ger i verme talebi yazılı olarak ve diplomatik yoldan yapılacaktır. İki veya daha fazla taraflar arasında doğrudan doğruya anlaşma suretiyle diğer bir anlaşma şekli tespit edilebilir*”. Uyu-

<sup>23</sup> ÜNVER, s.417; TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, s.259; MERAN, s.38-39; ÖZGEN,s. 173, “Talep eden tarafın kanununda geri verme talebine neden olan eylemin ölüm cezasını gerektirmesine karşılık, kendisinden geri verme talep edilen tarafın kanunlarında ölüm cezasının bulunmaması ya da bu ülkede geçerli cezanın genellikle uygulanmaması halinde talep eden taraf ölüm cezasının yerine getirilmeyeceğine ilişkin talep edilen tarafa yeterli teminat verdiği takdirde geri verme işlemi yapılabilir”.

<sup>24</sup> ERGÜL, s. 60.

lamada geri verme evrakının diplomatik kanaldan iletilmesi çok vakit almakta ve geri verme evrakı bazen SİDAS m.16'da belirtilen 40 günlük sürede iletilmemektedir. Ülkemiz tarafından talepte bulunulduğunu düşünürsek, geri verme evrakı önce Dışişleri Bakanlığına, oradan ilgili devletteki Büyükelçiliğimize ve oradan da ilgili ülke dışişleri bakanlığına ve daha sonra da yetkili adalet bakanlığına iletilmesi büyük zaman kaybına yol açmaktadır.

Ek 2 No'lu Protokol m.5/f.1'e göre "geri verme talebi, isteyen devletin adalet bakanlığına hitap edecektir. Bununla beraber diplomatik yollar bertaraf edilmiş değildir. İki ya da daha fazla taraflar arasında doğrudan doğruya başka iletişim yolları üzerinde de mutabık kalınabilir". Ülkemiz gerek SİDAS'a koyduğu çekinceye gerekse imzaladığı ikili sözleşmelerde geri verme evrakının diplomatik yoldan iletilmesini kabul etmiştir<sup>25</sup>.

### **B.Talepnameye Eklenecek Belgeler**

SİDAS m.12/f.2'de talepnameye eklenecek bilgi ve belgeler gösterilmiştir:

"- Ya bir mahkumiyet kararının (bir mahkumiyetin infazı amacıyla geri verme) ya da talep eden tarafın kanunlarına göre çıkartılmış bir tutuklama müzekkeresi ya da aynı infaz kabiliyetine sahip diğer bir belgenin (kovuşturma amaçlı geri verme) aslı ya da onaylı sureti.

- Hukuki nitelendirmeleri ve uygulanacak kanun maddeleri ile beraber geri vermenin talep edildiği fiillerin açıklanması.

- Uygulanacak kanun metinlerinin bir örneği veya mümkün olmadığı takdirde, uygulanacak hukukun açıklaması, ayrıca geri vermesi istenen şahsın mümkün olduğu ölçüde açık eşkali ve kimliğini tespiti yarayacak tüm diğer bilgiler".

Türkiye'nin çeşitli devletlerle yaptığı ikili sözleşmelerde de bu hüküm yer almıştır.

Talep edilen devlet talepnamedeki bilgileri ve ekli belgeleri karar vermek için yetersiz bulursa, talep eden devletten gerektiğinde uygun bir süre vererek ek bilgi isteyebilecektir (SİDAS m.13)<sup>26</sup>.

---

<sup>25</sup> ÖZGENÇ, s.843-844; GÜNGÖR, s.369; MERAN, s.43.

<sup>26</sup> ERGÜL, s.68; TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, s.279-280.

### C. Ger i vermenin Kabul Edilebilirliği

TCK m.18/f.4: “Kişinin bulunduğu yer ağır ceza mahkemesi, geri verme talebi hakkında bu madde ve Türkiye'nin taraf olduğu ilgili uluslararası sözleşme hükümlerine göre karar verir. Bu karara karşı temyiz yoluna başvurulabilir”.

TCK m.18/f.5: “Mahkeme geri verme talebinin kabul edilebilir olduğuna karar verirse, bu kararın yerine getirilip getirilmemesi Bakanlar Kurulunun takdirine bağlıdır”.

Bu maddelerden anlaşılacağı üzere, Adalet Bakanlığına ulaşan geri verme talebi, kişinin bulunduğu yer ağır ceza mahkemesine iletilecektir<sup>27</sup>. İlgili ağır ceza mahkemesi TCK m.18 ve Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerin hükümleri çerçevesinde, geri verme talebinin kabul edilebilir olduğuna veya olmadığına karar verecektir. Bu kararlar temyize tabidir.

Ağır ceza mahkemesinin geri verme talebinin kabul edilebilir olduğuna ilişkin karar kesinleştikten sonra bu kararın yerine getirilip getirilmemesi Bakanlar Kurulunun takdirine bağlıdır<sup>28</sup>.

### 5. Geçici Tutuklama ve Koruma Tedbirleri

TCK m.18/f.6'ya göre, “Ger i verilmesi istenen kişi hakkında koruma tedbirlerine başvurulmasına, Türkiye'nin taraf olduğu ilgili uluslararası sözleşme hükümlerine göre karar verilebilir”.

SİDAS m.16/f.4'e göre, “Geçici tutuklama<sup>29</sup>, tutuklamayı takip eden 18 günlük müddet zarfında talep edilen tarafa geri verme talebinin ve

---

<sup>27</sup> HAFIZOĞULLARI, Suçluların Ger i Verilmesi, “[www.abchukuk.com/cezahukuku/suclularin-geri-vermesi.html](http://www.abchukuk.com/cezahukuku/suclularin-geri-vermesi.html)” Erişim Tarihi: 02/02/2011. Doktrinde, geri verme talebinin alınması üzerine iddianame ile dava açılacağı belirtilmişse de, CMK'da iddianame düzenlenecek hallerin sınırlı olması ve yargılama sonucunda CMK'nun 230. maddesindeki kararlardan birinin verilmesi zorunluluğu karşısında, uygulamada Cumhuriyet savcılıkları geri verme taleplerini bir üst yazıyla yetkili ve görevli mahkemelere iletmektedirler. Bu talep olsa olsa iddianame benzeri belge olarak nitelendirilebilir (2521 sayılı Kanuna muhalefet suçlarında ruhsatsız av tüfeklerinin müsadere si talebinin müsadere talep yazısı ile mahkemelerden talep edilmesi gibi).

<sup>28</sup> Uygulamada Yargıtay, mahkemelerce “şahsın ilgili ülkeye geri verilmesi”ne ilişkin kararları bozmaktadır. Zira, ilgili Ağır Ceza Mahkemeleri TCK18/5. maddesi gereğince “geri vermenin kabul edilebilir olduğuna” karar vermelidir. MERAN, s. 44 (Yargıtay 5.CD, 12.02.2007 tarihli, Esas No: 2006/12962, Karar No: 2007/853)

<sup>29</sup> TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, s.281; ÖZGENÇ, s.846-847 (Tutuklama bir koruma tedbiridir ve koruma tedbirleri de geçici tedbirlerdir. Ancak SİDAS m. 16'da yakalananların iade evrakının ilet ilmesine kadar geçen süre “provisional arrest” olarak nitelendirildiğinden ve talep eden ülkeden iade evrakının alınıp ilgilinin iadesine karar verildikten sonra SİDAS m.16/f.5 ve CMK m. 100 gereğince yeniden bir tutuklama gerçekleştiğinden “geçici tutuklama” ibaresini kullanma-

m.12’de bahsedilen belgelerin tevdi edilmemesi halinde sona erer; geçici tutuklama hiçbir surette tutuklamadan sonra 40 günü aşamaz”. Çeşitli devletlerle taraf olduğumuz ikili sözleşmelerde 60 günlük geçici tutuklama süreleri mevcuttur.

Burada sözü edilen tutuklama CMK m.94, m.98 ve m.100’deki tutuklamadan farklı olup, SİDAS m.16 veya ikili sözleşmeler uyarınca öngörülen geçici tutuklamadır.

Ülkemizde yargılanan veya mahkûm edilmiş bulunan bir kişinin yurt dışında belli bir ülkeye kaçtığı tespit edilirse, geri verme evrakı düzenlenip doğrudan bulunduğu ülkeden geri verilmesi istenebilir. Kişinin, bilinen adresini terk etme ihtimali mevcutsa, geri verme evrakı gönderilmeden önce İNTERPOL aracılığıyla, kişinin geri verilmesinin talep edileceği belirtilerek, açık kimliği, isnat olunan suçun ne zaman, nerede ve hangi surette işlendiği, hakkında çıkarılan tutuklama kararının tarihi, sayısı ve çıkarılan adli makam ve davanın zamanaşımına uğrayacağı tarih (kişi hükümlü ise, mahkumiyet kararını veren mahkeme, kararın tarihi ve sayısı, hükmedilen ceza, şahsın tutuklu veya hükümlü olarak cezaevinde kaldığı süre, bakiye infazı gereken ceza miktarı, cezanın zamanaşımına uğrayacağı tarih) eksiksiz olarak bildirilip, mevcutsa fotoğraf ve parmak izi fişi ile birlikte gönderilmek suretiyle, geri verme amacıyla geçici tutuklanması istenebilir<sup>30</sup>.

Kural olarak, SİDAS m.16/f.4 uyarınca 18 gün içinde geri verme evrakı iletilmediği takdirde tutuklama kararı kaldırılmalıdır<sup>31</sup>. Ancak SİDAS, geçici tutuklamanın 40 güne kadar uzatılabileceğini hükme bağlamıştır. Genellikle devletler bu maddeyi, geçici tutuklama süresi içinde geri verme evrakının iletilmesi şeklinde uygulamaktadır. Örneğin ilgili devlet şahsın 30 gün süre ile geçici tutuklanmasına karar vermişse, 30 günlük sürenin sonuna kadar geri verme evrakının iletilmesi beklenilmektedir.

Bununla birlikte, uygulamada devletler, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin R(80)7 sayılı tavsiye kararı doğrultusunda geçici tutukluluk süresinin 40 güne uzatılmasını talep etmektedirler. Zira, geri verme evrakının hazırlanması ve tercümesinin yaptırılarak ilgili ülkeye iletilmesi için 40 günlük süre bile çoğu zaman yeterli olmamaktadır.

---

mız gerektiği kanaatindeyiz. Kaldı ki, doktrinde yazarlar da geçici tutuklama ifadesini kullanmaktadır.)

<sup>30</sup> ERGÜL, s.69; TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, s.281-283.

<sup>31</sup> EREM / DANIŞMAN/ARTUK, s. 227-228.

Geçici tutuklama sona erdiğinde ne olacaktır? Hemen belirtmek gerekir ki, TCK m.18/f.7 “Ger i verme talebinin kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi hâlinde, ayrıca Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu hükümlerine göre tutuklama kararı verilebilir veya diğ er koruma tedbirlerine başvurulabilir” hükmünü içermektedir. Ayrıca, SİDAS m.16/f.5 uyarınca “Serbest bırakma ger i verme talebinin sonradan alınması halinde yeni bir tutuklamaya veya ger i vermeye engel teşkil etmez”.

Bu maddelerden anlaşılacağı üzere, iç hukukumuz a göre, geçici tutuklamadan sonra ger i vermenin kabul edilebilirliği kararına kadar tutuklama tedbirinin uygulanmayacağı gibi bir sonuç çıkmaktadır. Kanun koyucunun bu anlamda bir boşluk bıraktığı görülmektedir. Ancak, Anayasamız m.90 gereğince, SİDAS m.16/f.5 kanun hükmünde olduğundan, doğrudan bu madde uyarınca ger i verme evrakının alınmasından sonra tutuklama kararı verilebileceğini düşünmekteyiz. Aksi düşünce, ger i verme kurumunu işlevsiz kılacak ve geçici tutuklamadan sonra şahsın serbest bırakılması sonucunu doğuracaktır.

TCK m.18’de koruma tedbirlerinin neler olacağı belirtilmemiştir. SİDAS m.16/f.4’ün 2. cümlesinde, ger i verme amacıyla geçici tutuklamanın hemen ardından “Bununla beraber geçici olarak serbest bırakma her vakit mümkündür; ancak talep edilen taraf, istenen şahsın kaçmasına engel olmak için gerekli gördüğü tedbirleri alacaktır” hükmü yer almaktadır<sup>32</sup>.

Koruma tedbirleri, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 1. Kitap 4. kısmında yer almaktadır. Tutuklama haricindeki koruma tedbirleri, “adli kontrol” ve “güvence verilmesi”dir. Gerek geçici tutuklama aşamasında, gerekse geçici tutuklamadan sonra yetkili Ağır Ceza Mahkemesi ve Bakanlar Kurulu Kararı temini süreçlerinde tutuklama haricindeki koruma tedbirlerine başvurulabilecektir. Ayrıca, durumun gereklerine göre tutuklama kararı verilmesinin ağır sonuçlara yol açacağı hallerde koruma tedbirleri önem arz edecektir. Örneğ in istenen kişinin Ağır Ceza Mahkemesinin ger i verilebilirlik kararını temyiz etmesi ve Bakanlar Kurulu Kararına karşı dava açması halinde, dava ve temyiz aşamalarında tutuklulukta geçirdiği süreler, işlediği suç a ilişkin infazı gereken cezayı aşabilir. Uygulamada, dava dosyaları ve temyiz edilen dosyaların incelenmesi süreci 1-2 yıl arasında olduğundan, tutukluluk durumunun değerlendirilmesi veya tutukluluğun şahsın muhtemel infazı gereken cezasını aşması gibi olumsuz durumlarla karşılaşılabilmektedir.

---

<sup>32</sup> TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, s.282-283.

## 6. Hususilik (Özellik) Kuralı

Hususilik kuralı, TCK m. 18/f.8’de düzenlenmiştir. Buna göre, geri verme hâlinde, kişi ancak geri verme kararına dayanak teşkil eden suçlardan dolayı yargılanabilir veya mahkûm olduğu ceza infaz edilebilir.

SİDAS m.14/f.1’e göre, “*Teslim edilen şahıs geri verilmesine neden olandan başka, geri vermeden önce işlediği bir fiil nedeniyle kovuşturulamaz, yargılanamaz, bir ceza ya da emniyet tedbirinin infazı amacıyla tutuklanamaz, keza herhangi bir şekilde bireysel özgürlüğüne kısıtlama getirilemez*”.

Suçun nevinde ve vasfında meydana gelebilecek ve istenilen kişinin durumunu ağırlaştıracak her durumda hususilik kuralı işleyecektir.

İhtiyati tedbirlere ilişkin olarak, SİDAS m.14/f.2’ye göre, talep edilen taraf bir taraftan bu şahsı ülkesinden gönderme, diğer taraftan mevzuatına göre, gıyabi yargılama usûlüne başvurma dahil zamanaşımını kesmek amacıyla gerekli göreceği diğer tedbirleri alabilecektir. Çünkü devlet, geri verilmemiş olsa dahi söz konusu tedbirleri zaten alabilecektir.

Suç vasfının değiştirilmesi sorununa gelince, SİDAS m.14/f.3’e göre, yargılama sırasında suçlanan fiile verilen nitelendirme değişmişse, şahıs ancak yeniden nitelendirilen suçun unsurları imkân verdiği takdirde, kovuşturulabilir ve yargılanabilir<sup>33</sup>.

### A. Hususilik Kuralının İstisnaları

#### aa. Talep Edilen Devletin İzni (Muvafakati)

Geri verme kapsamında bulunmayan suç için yargılama yapılmasına veya verilmiş olan cezanın infazına, suçluyu geri veren devletin izin (muvafakat) vermesi halinde hususilik kuralı işlemeyecektir. SİDAS m.14/f.1-(a)’dan anlaşılacağı üzere, izin alınması için bir talepte bulunulması ve buna SİDAS m.12’de belirtilen belgeler ile geri verilen şahsın suça ilişkin olarak yaptığı beyanın tutanağı eklenecektir. Madde metninde belirtildiği üzere, izin (muvafakat) usûlü, talep eden ve edilen devletler açısından geri verme usûlü ile paralel bir şekilde işlemektedir.

#### ab. Suçlunun Ülkeyi Terk Etmemesi

---

<sup>33</sup> ÖZGENÇ, s.852; ERGÜL, s.94-95; TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, s.284; MERAN, s.46-47.

SİDAS m.14/f.1-(b)'ye göre, “serbest kaldığı tarihten itibaren 45 gün zarfında imkânı olduğu halde talep edilen devlet ülkesini terketmeyen ya da geri dönen kişinin geri vermesi diğer fillere genişletebilir.”

Özellik kuralının kişiye sağladığı koruma süre ile sınırlıdır. Dolayısıyla, geri verilen kişinin, serbest bırakılmasından sonra belli bir süre içinde (bu süre ikili ve çok taraflı sözleşmelerde belirtilmektedir), kendi iradesi dışında bir engelleme olmaması kaydıyla onu teslim almış devlet ülkesini terk etmemesi veya terk ettikten sonra geri dönmese halinde hususilik kuralı işlemeyecektir<sup>34</sup>. Uygulamada devletler, “serbest kaldığı” tabirini soruşturma veya kovuşturma aşamasında tahliye, hükmün infazı aşamasında şartlı tahliye olarak yorumlamaktadır<sup>35</sup>.

## II. BASİTLEŞTİRİLMİŞ İADE USÛLÜ

Gerı verme sürecinin farklı ülkelerde farklı usûle tabi olması ve sürecin uzunluğu gibi nedenler ülkeleri geri verme usûlünün basitleştirilmesi hususunda arayışlara sevk etmiştir. Bu arayışlar sonucu Basitleştirilmiş İade Usûlüne Dair Avrupa Birliği Anlaşması birlik nezdinde 10 Mart 1995 tarihinde yürürlüğe girmiştir<sup>36</sup>. Basitleştirilmiş İade Usûlüne Dair Avrupa Birliği Anlaşması, geri verme usûllerini, İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına ilişkin Avrupa Sözleşmesi'nin ilkeleri de dahil olmak üzere kendi temel hukuki ilkeleri ile uyumlu olduğu oranda basitleştirmek gerekliliğine vurgu yapmıştır<sup>37</sup>. Bu Sözleşme, Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesi'nin Avrupa Birliği Üye Devletleri arasında uygulanmasının kolaylaştırılmasını hedeflemektedir. Bu Sözleşme'nin, üye devletler arasında geçerli olan ikili veya çok taraflı anlaşmalardaki daha elverişli hükümlerin uygulanmasını etkilemeyeceği hükme bağlanmıştır. Bununla birlikte, basitleştirilmiş geri verme usûlüne dair Avrupa Konseyi Suç Sorunları Komitesi'nin (CDPC) yaptığı çalışmalar sonucu Suçluların İadesine Dair Avrupa (Konseyi) Sözleşmesi'nin Ek 3. Protokolü tamamlanmış ve 10.11.2010 tarihinde imzaya açılmıştır.

<sup>34</sup> EREM / DANIŞMAN/ARTUK, s. 228-229; ÖZGENÇ, s.852-853; ERGÜL, s.96; TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, s.285-286.

<sup>35</sup> Maddede yer alan “final discharge” ibaresi, uygulamada devletler tarafından kesin hüküm anlamında yorumlanmamaktadır.

<sup>36</sup> Basitleştirilmiş İade Usulüne Dair Avrupa Birliği Anlaşması metni için bkz.

“[http://www.abgm.adalet.gov.tr/abmevzuat/adalet\\_ozgurluk\\_guven.html](http://www.abgm.adalet.gov.tr/abmevzuat/adalet_ozgurluk_guven.html)”; orijinal İngilizce metin için bkz.

“<https://www.unodc.org/tldb/showDocument.do?documentUid=4394&country=AUS&language=ENG>” Erişim Tarihi, 02.02.2011

<sup>37</sup> AUST, Anthony, Handbook of International Law, s.248-249,Cambridge University Press, Second Edition.



Şu an itibariyle Avrupa Birliği üyesi olmadığımızdan, Basitleştirilmiş İfade Usûlüne Dair Avrupa Birliği Anlaşması'nı bu aşamada imzalamamız ve onaylamamız mümkün değildir. Bu nedenle bu çalışmada yakın gelecekte taraf olmamız muhtemel SİDAS'ın Ek 3. Protokolü'nü incelemeyi düşünmekteyiz. Ülkemizin onaylaması halinde SİDAS Ek 3. Protokolü hükümleri ile mevzuatımıza ilişkin sorunlu alanları da ifade etmeye çalışacağız.

Ek 3. Protokol, suça karşı verilen bireysel ve ortak tepkileri güçlendirmek ve ilgili kişinin ülkesine geri verilmesine rıza göstermesi halinde geri verme sürecini kolaylaştırmak ve hızlandırmak amacıyla meydana getirilmiştir. Ek 3. Protokol, toplam 19 maddeden ibaret olup, amacı, başlangıcında belirtildiği üzere ilgili kişinin geri verme işlemine rıza göstermesi durumunda, geri verme sürecini kolaylaştırmak ve hızlandırmak suretiyle SİDAS'ı desteklemektedir.

Protokol'de geri vermesi istenen kişinin rızası, talep edilen tarafta geri verme usûlünün işleyişi açısından önemlidir. Basitleştirilmiş geri verme usûlünün uygulandığı devletlerin çoğunda, geri verilmesi istenen kişinin rızası alınır alınmaz geri verilmesinin kişinin menfaatine olduğu düşünülmektedir. Bazı devletler ise istedikleri bilgiyi geçici tutuklama talebinde bulmaktadırlar. Fakat, bunların haricindeki diğer devletlerde basitleştirilmiş geri verme için, SİDAS m.12 uyarınca bir geri verme talebinde bulunma ve gerekli belgelerin bazılarının veya hepsinin sağlanması gerekmektedir. Bu durumda geri verme usûlünde daha hızlı bir nihai karar ve teslim için kişinin rızası göz önüne alınmalıdır.

Anılan durumlarda da kişi tarafından ifade edilen rıza, basitleştirilmiş geri verme usûlünün özüdür ve bu rıza, hukuki sonuçlarının tamamen farkında olarak, bilinçli ve gönüllü bir şekilde gösterilmelidir. İlgili kişi tercüman ve avukat gibi her iki tarafça tanımlanan usûle ait garantilerden mahrum kalmamalıdır.

Kişilerin teslim edilmelerine karşı itirazlarının olmadığı durumlarda Protokol hız ve etkinliği sağlayan zaman sınırlamaları içermektedir ve geri vermeyi bekleyen tarafın işlemlerindeki gecikmeleri en asgari seviyeye indirmektedir<sup>38</sup>. Protokol, kişinin rızasının bulunması halinde bile, talep

---

<sup>38</sup> Ek 3. Protokol Açıklayıcı Rapor; DURMAZ, Hüseyin, Understanding and Responding to Terrorism, Chapter 7- Extradition of Terror Suspects and Developments in Extradition Process, s.81, IOS Press, Amsterdam, "Ayrıca bu çalışmada, bizce de haklı olarak, şahıs geri vermeye rıza gösterdiği takdirde Avrupa Tutuklama Müzekkeresi'nden (European Arrest Warrant -EAW) bir çeşit basitleştirilmiş geri verme usulü olarak bahsedilmektedir, s.78".

edilen tarafın Protokol'de belirtilen reddetme seçeneğini kullanmasını ortadan kaldırmamaktadır.

Protokol, geri verme hukukunun temel ilkelerinden olan, SİDAS m.14'de düzenlenen ve temel olarak geri verilen kimsenin, geri verme talebine konu suç veya suçlar dışındaki suçlardan yargılanması ya da verilmiş ise cezasının infazının yasaklanmasını öngören ve bu konuda talep edilen ülkenin muvafakatını aranması gerektiğini emreden "hususilik kuralı"na ilişkin hükümlere yer vermiştir.

Protokol, hususilik ilkesi konusunda basitleştirilmiş geri verme usûlünün tatbik edildiği alanda, geri verme talebine konu edilen kişinin rızasına ve muvafakatine değer vermek suretiyle, hususilik kuralının uygulanmasından feragat eden kişinin yalnızca geri verme talebine konu edilen suç veya suçlardan değil, talep eden devletçe belirlenecek diğer tüm suçlardan da yargılanma ve cezalandırılmasına olanak tanımaktadır. Bununla birlikte, talep edilen Devlet, SİDAS m.14'de tanımlandığı gibi basitleştirilmiş geri verme vakalarında hususilik ilkesinin uygulanması ile kişinin rızası ve hususilik ilkesi arasındaki ilişki konusunda tam bir takdir hakkına sahiptir.

Protokolün genel prensipleri ve amacı ile uyumlu olduğu sürece Protokol, tarafların kendi ulusal yasaları gereğince daha basit geri verme usûlleri oluşturup uygulamasına karşı çıkmamaktadır.

Protokol ile SİDAS ve diğer uluslararası belgeler arasındaki ilişkiyi Protokol'ün m.12'si düzenlemektedir. Buna göre, bu Protokolde kullanılan kelimeler ve ifadeler Sözleşmenin anlamı çerçevesinde yorumlanacak ve Sözleşme hükümleri, bu Protokolün hükümleriyle uyumlu olduğu ölçüde kıyasen (mutadis mutandis) uygulanacaktır. Ayrıca, bu Protokol hükümlerinin ikili ve çok taraflı anlaşmalar ve Sözleşme arasındaki ilişkiler ile ilgili uygulanmalara hanel getirmeyeceği hükme bağlanmıştır.

### **1. Basitleştirilmiş Usûl ile Geri Verme Zorunluluğu**

Protokol m.1, SİDAS m.1'de olduğu üzere, basitleştirilmiş usûl ile geri verme zorunluluğunu düzenlemektedir. İadesi istenilen kişilerin rızası ve talep edilen tarafın onayına bağlı olarak, Akit Taraflar bu Protokol tara-

findan sağlanan basitleştirilmiş usûle göre ilgili kişileri birbirlerine geri vermek yükümlülüğündedir<sup>39</sup>.

Bu madde, Sözleşmenin temel prensibini oluşturmaktadır. Diğer bir ifadeyle, bu madde, m.3 ve m.5 çerçevesinde ve talep edilen tarafın mutabakatı ile geri vermeye rıza gösteren kişileri basitleştirilmiş usûlde geri verme zorunluluğunu düzenlemektedir. Sözleşmede belirlenen uygulama gereğince, basitleştirilmiş geri verme usûlü bir suç nedeniyle talep edilen Tarafın yetkili makamlarının hakkında dava açtığı (kovuşturma ve duruşma dahil) veya bir hapis veya tutuklama emrini yerine getirmek üzere istenen kişileri ilgilendirmektedir. Seçilen ifadelerden açıkça anlaşıldığı üzere, kişinin geri verme ile ilgili rızası, her halükarda talep edilen tarafın geri verme etme zorunluluğu vardır anlamına gelmemektedir<sup>40</sup>.

Bu maddeye göre, dayanak belgelere bağlı olarak basitleştirilmiş usûlün uygulanması açısından, geçici tutuklama talebine dayanan basitleştirilmiş geri verme veya geri verme talebine dayanan basitleştirilmiş geri verme arasında bir fark bulunmamaktadır.

## 2. Basitleştirilmiş İade Usûlünün Başlatılması

Protokol'ün 2. maddesinde, ilgili kişinin SİDAS m.16 uyarınca geçici olarak tutuklanması talebi durumunda, basitleştirilmiş geri verme için (3. Ek Protokolün m.1'de bahsedilen suçlu geri vermesi) SİDAS m.12'de belirtilen belgelerin teminine gerek bulunmadığı belirtilmiştir. Talep eden tarafça sağlanan aşağıdaki bilgiler, talep edilen tarafça bu Protokol'ün m.3 ve m.5'in uygulanması ve basitleştirilmiş usûl hakkında nihai geri verme kararının alınması için yeterli kabul edilmektedir. Bu belgeler şunlardır:

- a) Vatandaşlığı ya da vatandaşlıkları dahil olmak üzere ilgili kişinin kimliği,
- b) Tutuklamayı talep eden makam,

---

<sup>39</sup> Ek 3. Protokol Açıklayıcı Rapor (Aynı yönde Basitleştirilmiş İade Usulüne Dair Avrupa Birliği Anlaşması 2. madde)

<sup>40</sup> İsviçre hukukunda kişinin rızası ve talep edilen tarafın muvafakatı halinde neredeyse saatler içinde basitleştirilmiş geri vermenin gerçekleştirilebileceği belirtilmektedir.  
"[http://www.bj.admin.ch/bj/en/home/themen/sicherheit/internationale\\_rechthilfe/rechtshilfe\\_in\\_strafsache/auslieferung.html](http://www.bj.admin.ch/bj/en/home/themen/sicherheit/internationale_rechthilfe/rechtshilfe_in_strafsache/auslieferung.html)" Erişim Tarihi: 03.02.2011

- c) Tutuklama emri veya aynı yasal etkide başka belge veya uygulanabilir bir mahkeme kararının ve kişinin Protokol'ün m.1'i uyarınca istenildiğinin tasdikinin varlığı,
- d) Suçun niteliği ve yasal tanımı, kararın herhangi bir kısmının infaz edilip edilmediği dahil olmak üzere nihai kararda verilen ceza veya maksimum ceza,
- e) Zamanaşımı ve kesilmesi hakkında bilgi,
- f) Zaman, mekan, ve istenen kişinin suça karışma derecesi dahil olmak üzere suçun işlendiği koşulların tanımı,
- g) Mümkün olduğu kadar, suçun sonuçları,
- h) Nihai kararın uygulanması için geri verme talebi durumlarında kararın gıyabında verilip verilmediği<sup>41</sup>.

Protokol'ün Açıklayıcı Raporunda, tutuklanan kişiye, geri verme için rıza göstereceği dayanağı temin eden ve talep edilen taraf merciine basitleştirilmiş (geri verme) usûl(ün)de karar verebilmesini sağlayan gerekli bilgilerin verilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bu bilgi, talep edilen taraf yetkililerince ilgili kişi hakkında geri verme kararına varılmasında yeterli ve kabul edilebilir olmalıdır. Bu bilgi, ilgili kişinin teslimi için talep edilen tarafın sorunu düzgün şekilde incelenmesi amacıyla gereken detayları, suça ilişkin olayların özetini, suçun yasal tanımını ve ilgili hükümleri veya daha önce verilmiş cezayı içermektedir. Maddenin (h) fıkrasında, gıyapta karar verilmesi halinde, talep eden tarafın (Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi güvencelerinin dikkate alındığını -başkaca ek bilgi istemeksizin- öğrenmesini sağlayacak şekilde) talep edilen tarafa, yeniden yargılama imkanı veya kovuşturmaya ilişkin konularda ek bilgi göndermesinin uygun olacağı öngörülmüştür. Diğer bir deyişle, gıyapta karar verilmesi halinde, yeniden yargılama ve yargılamaya ilişkin diğer konularda AİHS'te yer alan güvencelerin verildiğinin talep eden tarafça açıkça bildirilmesinin yararlı olacağı belirtilmiştir.

Bu hüküm ile ilgili taslağı hazırlayan devletlerin çoğunluğu, SİDAS m.12'de belirtilen talep ve belgelerin gerekliliğini göz ardı ederek, geçici tutuklama talebi temelli basitleştirilmiş geri verme usûlünün izlenmesi taraftarı olduklarını ve bunun Protokol'ün değerini artıran bir ilke olduğunu düşündüklerini göstermişlerdir. Fakat bazı devletler tüm davalarda

---

<sup>41</sup> Ek 3. Protokol Açıklayıcı Rapor (Aynı yönde Basitleştirilmiş İfade Usulüne Dair Avrupa Birliği Anlaşması 4. madde)

geri verme talebi ile işlem yapmak istemektedirler. Taslağı hazırlayanların çoğunluğu bu fıkrayı uygulayamayan devletlerin çekince koyma imkanına sahip olmalarını kabul etmiştir.

Protokol m.2/f.2’de, 1. fıkra uyarınca sağlanan bilginin talep edilen tarafın basitleştirilmiş geri vermeye karar vermesi için yeterli olmaması durumunda ek bilgi talep edilebileceği hükmüne yer verilmiştir.

Protokol m.2/f.3’e göre, talep edilen tarafın SİDAS m.12 uyarınca geri verme talebi alması durumunda, bu Protokol kıyasen (*mutatis mutandis*) uygulanacaktır. Bu fıkra, Protokol’ün kapsamını talebin geçici tutuklama talebiyle yapılıp yapılmadığına bakmaksızın, geri verilmesi istenen kişinin talep eden tarafça gönderilen geri verme talebini kabul etmesi vakalarını içerecek kadar genişletmektedir. Taraflar, geçici tutuklama talebiyle yapılan basitleştirilmiş geri verme usûlü dışında Protokol hükümlerinin tamamını uygulamalıdır (Protokol m. 6 ve m.10 gibi).

### 3. Kişiyi Bilgilendirme Zorunluluğu

Geri verme amacıyla aranan kişi, SİDAS m.16 uyarınca tutuklanırsa, talep edilen Tarafın yetkili makamı, kanun gereğince ve gecikme olmasının ilgili kişiyi kendisi ile ilgili talep ve bu Protokol gereğince uygulanacak basitleştirilmiş geri verme usûlü imkanı hakkında bilgilendirir (Madde 3). Bu maddenin amacı, geri verilmesi istenen kişinin tutuklanmasının nedenleri ve geri vermeye rıza gösterme imkanı ile ilgili olarak bilgilendirildiğinden emin olmaktır. Taslağı hazırlayanlar bu maddedeki “tutuklama” teriminin anlamının SİDAS m.16 uyarınca talep edilen tarafça yapılan herhangi bir eylem anlamına geldiğini belirtmişlerdir. Tarafların iç hukukuna göre böyle bir eylem; gözaltı, kefalet, ev hapsi veya ülkeyi terk etme yasağı gibi yasal tedbirleri içerebilir<sup>42</sup>.

Bu madde, geri verme amacıyla tutuklanan kişilerin, geri verilmeleri ve geri verilmelerine rıza gösterebilecekleri konusunda bilgilendirilmelerinin sağlanmasını taraflar için zorunlu kılar. Bu bilgi, “yetkili bir mercii” (örneğin kişileri gözaltına almayla yetkilendirilmiş bir makam) tarafından verilmelidir ve bu bilginin adli bir mercii tarafından verilmesi zorunluluğu bulunmamaktadır. Bu bilgi, polis tarafından yakalama veya tutuklama

---

<sup>42</sup> Benzer hükümler, Fransız İade Kanunu, 10 Mart 2004 tarihli ve 2004-204 sayılı Kanun, Madde 696-25, 696-26, “<http://195.83.177.9/code/liste.phtml?lang=uk&c=34&r=4069>” ve United Nations Model Law on Extradition (2004), Section 27, Parag. 1, “[http://www.unodc.org/pdf/model\\_law\\_extradition.pdf](http://www.unodc.org/pdf/model_law_extradition.pdf)” Erişim Tarihi: 03.02.2011

sırasında verilebilir. Bu bilgi, gözaltına alınan kişiye gecikme olmaksızın ve talep edilen tarafın kanunlarına göre verilmelidir<sup>43</sup>.

#### 4. Geri Vermeye Rıza Gösterme

İstenen kişinin rızası ve talep edilen tarafın kanunlarının izin verdiği durumlarda kişinin hususilik ilkesinden feragati (m.5), talep edilen Tarafın kanunlarına uygun olarak yetkili adli makam önünde verilecektir (m.4/f.1). Bu yetkili merci, talep edilen tarafın kanunlarına göre bir hakim, mahkeme veya savcı olabilir<sup>44</sup>.

İstenen kişinin geri vermeye rıza ve hususilik ilkesinden feragati usûlleri, her bir tarafın yasalarına göre belirlenir. Ancak 2. fıkra, kişinin bu rıza veya feragati gönüllü olarak verdiğini ve bunların yasal sonuçlarının tümüyle farkında olduğunu gösterecek şekilde alınmasını sağlamak amacıyla (özgür ve bilgilendirilmiş rıza) tarafların gereken tedbirleri almasını öngörmektedir (m.4/f.2)<sup>45</sup>.

Rızanın yasal sonuçlarıyla ilgili bilgilendirmede, kişiye verilen bilginin içinde normal geri verme usûlünün teminatlarından feragat etmenin sonuçları ve (taraf devletler m.4/f.5'e çekince koymamış ise) m.4 gereğince gösterilen rızanın geri alınmayacağı yer almalıdır.

Protokol m.5'e göre kişi, geri vermeye rıza göstermenin hususilik ilkesi üzerindeki etkilerden haberdar olmalıdır. Örneğin basitleştirilmiş geri verme usûlünün dayandığı temellerin dışında kovuşturulma olasılığı gibi. Hususilik ilkesinden feragat konusunda verilen bilgi, böyle bir feragatin etkilerini, hususilik ilkesini ve bu feragatin (taraf devletler m.4/f.5'e çekince koymamış ise) geri alınmayacağını içermelidir.

Bu amaçla geri verilmesi istenen kişinin avukat yardımından yararlanma hakkı vardır ve gerektiğinde talep edilen taraf, kişiye tercüman yardımı da sağlar. Tarafların bu hakkın pratikte, gerektiğinde hukuki yardım hükümleri yoluyla, tam olarak uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alması önemlidir (m.4/f.2).

---

<sup>43</sup> Aynı yönde Basitleştirilmiş İfade Usulüne Dair Avrupa Birliği Anlaşması 6. madde

<sup>44</sup> Aynı yönde Basitleştirilmiş İfade Usulüne Dair Avrupa Birliği Anlaşması 5. ve 7. maddeler

<sup>45</sup> Alman geri verme hukukunda, basitleştirilmiş geri verme kurumu 1983 tarihli Cezai Konularda Milletlerarası Adli Yardımlaşma Kanunu'nun (IRG- *Gesetz über die internationale Rechtshilfe in Strafsachen*) 41. fıkrasında düzenlenmiştir. Buna göre geri vermesi istenen kişinin sulh mahkemesindeki sorgusu sırasında geri vermeyi kabul edip etmediği sorulur ve kabul etmesinin sonuçları hakkında kendisi bilgilendirilerek bir protokol düzenlenmesi gerekir. TURHAN, Faruk: Alman Suçluların İadesi Hukukunun Esasları, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C: 11, Sayı: 3-4, Yıl: 2003, s. 75-113.

Protokol m.4/f.3, geri vermeye rızanın ve hususilik ilkesinden feragatin kaydedilmesi gerektiğini öngörmektedir. Bu hüküm, rızanın alınması usûlünün ve hususilik ilkesinden feragatin gönüllü olarak ve yasal sonuçlarının farkında olarak verilir verilmediğinin sonraki teyidi için gereklidir. Fakat böyle bir kaydın şekilleri ve usûlleri ulusal kanunlara bırakılır.

Protokol'deki en önemli maddelerden birisi olan m.4/f.4'e göre, geri vermeye rıza ve hususilik ilkesinden feragat geri alınmayacaktır. Protokolün hazırlanması sırasında sorun yaratan bu hüküm nedeniyle, Devletlere imza sırasında veya onay, kabul, tasvip ve katılım belgesi ifa edilirken, rıza ve feragati *geri alma* (fesih-revocation) imkanı sağlayacak 5. fıkra eklenmiştir<sup>46</sup>.

Protokol'ün hazırlanmasında taraflar, zamansız bir şekilde rıza ve feragatin geri alınmasının (feshinin) özellikle hususilik ilkesi açısından mevzuat ve uygulama sorunlarına neden olabileceğinin farkına varmışlardır. Bu duruma bir örnek, teslimi takiben talep eden tarafça yapılan ilk duruşmadan sonra hususilik ilkesinden feragatin geri alınması verilebilir.

Protokol'ün yapım aşamasında taraflar, 5. fıkroda öngörülen geri alma (fesih) ihtimali ile basitleştirilmiş geri verme usûlünün etkinliği arasında denge sağlamak ve geri vermenin kişi tarafından kabulünün yasal sonuçlarının tamamen farkında olarak yaptığını garanti altına almak için (m.4 göze önüne alınarak), fesih için bir süre sınırlaması olmasının uygun olacağına karar vermişlerdir. Bu şekilde Protokol, kabul ve feragatin geri alınması arasında ayırım yapmış olmaktadır<sup>47</sup>.

5. fıkra metnine göre, "Talep edilen Tarafça basitleştirilmiş usûl altında geri verme konusunda nihai karar alınana kadar, rıza (kabul) geri alınabilir. Bu durumda rızanın bildirilmesi ve geri alınması arasında geçen süre SİDAS m.16/f.4'te belirtilen zaman dilimlerinin oluşturulmasında göz önüne alınmaz".

Yine aynı fıkraya göre, "Hususilik ilkesinden feragat, ilgili kişinin teslim edilmesine kadar geri alınabilir. Rızanın geri alınması veya hususilik ilkesinden feragat, talep edilen Tarafın yasına uygun olarak kaydedilir ve hemen talep eden Tarafa bildirilir".

---

<sup>46</sup> Benzer hüküm, United Nations Model Law on Extradition (2004), Section 27, Parag. 1, "[http://www.unodc.org/pdf/model\\_law\\_extradition.pdf](http://www.unodc.org/pdf/model_law_extradition.pdf)"

<sup>47</sup> Ek 3. Protokol'ün Açıklayıcı Raporu, 39. fıkra

Geri vermeye rızaya ilişkin olarak taraflar, Protokol m.7 uyarınca talep eden tarafa basitleştirilmiş geri verme konusunda son kararlarını bildirene kadar, geri alma (feshih) imkanını açık tutabilirler. Bu durumda 5. fıkra, (ilgili kişi tarafından rıza ve feragatin geri alınmasının önyargısız olarak yapıldığından emin olmak için) rızanın bildirilmesi ile feshin bildirilmesi arasında geçen sürenin, SİDAS m.16/f.4’de belirtilen 18-40 günlük geçici tutuklama sürelerinin saptanmasında göz önüne alınmamasını sağlamaktadır. Diğer bir deyişle, basitleştirilmiş geri verme prosedürünün işletilmesi için şahsın rıza vermesi ve geri alması arasında geçen süre, SİDAS m.16’da yer alan 18-40 günlük sürenin hesaplanmasında göz önüne alınmayacaktır<sup>48</sup>. Örneğin şahıs geri verme amacıyla 30 gün süreyle tutuklanmış, şahıs tutuklandıktan itibaren 3. gününde basitleştirilmiş geri vermeye rıza göstermiş ve 10. günde ise bu rızasını geri almış olsun. Talep eden ülkenin ilk üç gün hariç geri verme evrakını hazırlaması için 27 gün süresi kalacak olup, şahsın geri vermeye rıza gösterdiği ve rızasını geri aldığı (feshih) süreler hesaba katılmayacaktır. Protokol, geri almanın (feshin) kaydedilmesini ve derhal talep eden tarafa bildirilmesini zorunlu kılarken, feshih usûlü ayrıntılarını belirtmemektedir. Bu nedenle talep eden tarafın feshih için rızanın sağlanması ile ilgili usûlü takip etme zorunluluğu bulunmamaktadır.

Protokol, hususilik ilkesinden feragatin geri alınması konusunda, kişinin talep eden tarafa teslimine kadar geri alma imkanını sınırlar. “Teslim” anı olarak kişinin talep eden taraf yetkilileri tarafından alınması anı anlaşılmalıdır.

Feshi düzenleyen maddenin, Protokol’ün uygulanması açısından çok önemli bir madde olduğunu düşünmekteyiz. Özellikle, m.4/f.4’te, basitleştirilmiş geri verme prosedürüne ilişkin şahsın rızasının ve hususilik kuralının uygulanması hakkında vazgeçmesinin geri alınmayacağı belirtilmiştir. 4. maddenin ilk üç fıkrasına göre, rızanın sonuçları tümüyle şahsa anlatıldığından, rızanın geri alınmasının (feshinin) mümkün olması gerektiği kanaatindeyiz. Hükümlülerin Nakline Dair Sözleşme’de şahsın iradesi ön plana çıkarken, SİDAS’ta devletlerin iradesinin önemli olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, Protokol’ün m.4/f.5’in uygulanması kabul edildiği takdirde hangi geri verme sürecinin uygulanacağı tamamen şahsın iradesine bırakılmaktadır.

---

<sup>48</sup> Ek 3. Protokol’ün Açıklayıcı Raporu, 41. Fıkra



Bununla birlikte, maddeye ilişkin yapılan tartışmalarda, bazı ülkeler açısından bu maddenin sıkıntı oluşturabileceği ifade edilmiştir. Bu nedenle 5. fıkrada, rızanın geri alınabileceğine ilişkin 4. fıkraya çekince konulabileceği belirtilmiştir.

## 5. Hususilik İlkesinden Feragat

Protokol m.5: “*Her devlet, onay, kabul, tasdik ve katılım belgelerini teslim ederken veya sonraki bir zamanda, işbu Protokolün 4. maddesine uygun olarak bu ülke tarafından geri verilen kişinin,*

*a) geri vermeye rıza göstermesi veya*

*b) geri vermeye rıza göstermesi ve açıkça hususilik ilkesinden feragat etmesi*

*durumlarında, Sözleşmenin 14. maddesinde belirtilen kuralları uygulamayacağını beyan edebilir”.*

Bu madde, SİDAS m.14’de yer alan hususilik ilkesinin basitleştirilmiş geri verme usûlünde uygulanmasına ilişkindir. SİDAS m.14/f.1-(a), talep edilen tarafa, geri verilen kişinin işlediği diğer suçlardan da geri vermeyi mümkün kılmakta ve talep edilen tarafa, diğer suçlara ilişkin geri vermenin genişletilmesine rıza gösterme olanağı tanımaktadır<sup>49</sup>.

Avrupa Konseyi Üye Devletleri, basitleştirilmiş geri verme davalarında bu şekilde bir kabul gösterme ile ilgili farklı uygulamalara sahiptir. Bu madde, basitleştirilmiş geri verme usûlünde m.14’ün uygulanmamasına yasal zemin hazırlarken, taraflara bu anlamda herhangi bir zorunluluk yüklememektedir. Herhangi bir taraf, SİDAS m.14’de belirtildiği gibi, hususilik ilkesinin basitleştirilmiş geri verme usûlünde uygulanmayacağını bildirebilir. Protokolün ana konularından biri, tarafların birbirlerinin ulusal usûllerinden haberdar olmalarının sağlanmasıdır<sup>50</sup>.

Hukuk sistemleri arasındaki farklılıklara imkan vermek için iki şekilde bildiri (deklarasyon) mümkündür: Birincisi, kişinin geri vermeye rıza göstermesi durumunda hususilik ilkesinin uygulanmamasıdır. Böyle bir durum, kendiliğinden hususilik ilkesinden feragati gerektirir. Diğeri ise, kişinin geri vermeye açıkça rıza gösterdiğini ve hususilik ilkesinden feragat ettiğini net biçimde açıkladığı durumda hususilik ilkesinin uygulan-

---

<sup>49</sup> Benzer şekilde, United Nations Model Law on Extradition (2004), Section 27, Parag. 1 and 2.

<sup>50</sup> Aynı yönde Basitleştirilmiş İfade Usulüne Dair Avrupa Birliği Anlaşması 9. madde

mamasıdır. Bu madde altında bildirimde bulunmayan, talep edilen Devletler olarak hareket eden taraflar için SİDAS m.14 geçerli olacaktır.

## **6. Geçici Tutuklama Durumunda Bildirim (Madde 6)**

Talep eden Taraf, SİDAS m.12 uyarınca bir geri verme talebi sunarsa, talep edilen Taraf, geçici tutuklamanın hemen ardından veya en geç 10 gün içerisinde kişinin geri vermeye rızasının bulunup bulunmadığını bildirir.

Basitleştirilmiş geri vermeye rızanın ivedi bildirimini, başlangıcı geçici tutuklama olan basitleştirilmiş geri verme usûlünün iyi işleme için çok önemlidir. Bu durumlarda öngörülen katı süre sınırlamalarının sebebi, SİDAS m.16/f.4'de öngörülen geçici tutuklamaya müteakip 40 gün içerisinde geri verme talebi ve gerekli belgelerin verilmemesi halinde talep edilen tarafça geçici tutuklamanın sona erdirilmesi gerekliliğidir.

SİDAS m.12'de bahsedilen geri verme talebinin ve diğere belgelerin gerekli çevirilerle hazırlanması pahalı ve zaman alıcı olmaktadır. Sözleşme-ci devletler, erken tebliğlerin talep eden tarafın belgelerin hazırlanmasını erteleyip kaynakların tasarrufunu sağlayacağını dolayısıyla bu durumun Protokol'e değere katacağını düşünmüşlerdir.

Protokol m.6/f.2'de, "Talep edilen Tarafın, geri vermesi istenen kişinin rızasına rağmen basitleştirilmiş usûlü uygulamamaya karar vermesi gibi istisnai durumlarda, talep edilen Taraf, SİDAS'ın 16. maddesi altında belirlenen 40 günlük süre sona ermeden önce geri verme talebini verebilmesini sağlayacak şekilde bu durumu talep eden Tarafa bildirir" hükmü yer almaktadır.

Kişinin rızası olmasına rağmen talep edilen tarafça basitleştirilmiş geri verme usûlünün uygulanmasının reddi durumlarında, talep eden tarafın SİDAS m.12 uyarınca geri verme talebinde bulunmak için (Protokol'ün m.6/f.1 ve m.7'de belirtilen iki sürenin birleşimi) SİDAS m.16'da öngörülen geçici tutuklamanın 40 günlük süresinin sona ermesinden önce en az 10 gün süresi olacaktır. Diğere bir deyişle, talep edilen tarafça geçici tutuklanma durumunda şahsın basitleştirilmiş usûle rızası 10 gün için talep eden tarafa (m.6/f.1) bildirilecek olup, talep edilen devlet tarafından 20 gün içinde basitleştirilmiş usûle göre geri verme kararı (m.7) verilecektir. SİDAS m.16 uyarınca geçici tutuklama süresi 40 gün olduğundan geri verme evrakının hazırlanması için talep eden tarafa en az 10 günlük bir süre kalmaktadır. Hemen belirtmek gerekir ki, şahıs talep edilen taraf-

ça SİDAS m.16 uyarınca örneğin 18 gün süreyle tutuklandığı takdirde bu maddenin ne şekilde uygulanacağına dair Açıklayıcı Raporda da bir açıklama bulunmamaktadır. Protokolü hazırlayanlar, istenen kişinin rızasına rağmen bir reddin oluşmasının istisnai bir durum olacağını vurgulayıp, bu durumda bile talep eden taraf için normal geri verme usûlüne geçiş için yeterli zamanın ayrılmasına karar vermişlerdir.

Benzer şekilde, istisnai durumlarda, Protokol'ün m.2/f.1'e çekince koyan taraflar, ilgili kişinin rızası olsa da normal geri verme usûlünü izleyebilirler. Bu durum, bazı devletlerin tüm davalarda geri verme talebi ile işlem yapmak istemelerine dayanmakta olup, Protokol'ün Açıklayıcı Raporu m.2/f.1'e ilişkin bölümünde de aynı şekilde yer almıştır.

## 7. Kararın Bildirimi (Madde 7)

Madde 7: "İstene kişi için geri vermeye rıza göstermesi durumunda talep edilen Taraf, kişinin rızasından itibaren 20 gün içerisinde basitleştirilmiş geri verme usûlüne göre geri verme kararını talep eden Tarafa bildirir". Bu madde, basitleştirilmiş usûlde geri verme kararının bildirimi için talep edilen tarafa belli bir zaman sınırlaması koyarak, usûllerin hızlandırılmasını amaçlamaktadır. Kişi rıza gösterdikten sonra 20 gün içerisinde talep edilen tarafta, geri verme kararının bildirilmesi gerekmektedir. İade süreci ister geçici tutuklama talebiyle ister geri verme talebiyle başlatılsın, bu zaman sınırlaması geçerlidir. Kişinin rızası olduktan sonra ortaya çıkan herhangi engel veya olumsuz kararın derhal bildirilmesi gerekmektedir<sup>51</sup>.

Açıklayıcı Raporda, bazı üye devletlerde geri verme hakkındaki olumlu kararın, iç hukukta öngörülen temyiz süresi dolana kadar nihai bir karar olarak görülmeceği belirtilmiştir. Basitleştirilmiş geri verme usûlü kişinin rızasına dayandığı için, kişi tarafından olumlu bir geri verme kararına itiraz edilmesi (temyiz gibi herhangi bir eylem) Protokol açısından *geri vermeye rızanın feshi* olarak düşünülür ve (eğer talep edilen taraf m.4/f.5'e ilişkin beyanda bulunduğu takdirde) Protokol'ün m.4/f.5'i uygulanır. Taslağı hazırlayanlar bu devletlerin talep edilen taraflar olduğunda temyiz gerektirebilecek ilk kararın 20 günlük süre zarfında bildirilmesinin onlar için uygun olacağını düşünmüşlerdir. Bu 20 günlük süre zarfındaki bildirim, talep eden taraf için özellikle SİDAS m.16'da yer alan 40 günlük sürenin uygulanması ile ilgili belirsizliği giderecektir. Böylece ilk olumlu geri verme kararına

---

<sup>51</sup> Aynı yönde Basitleştirilmiş İade Usulüne Dair Avrupa Birliği Anlaşması 10. madde

karşı temyizde bulunulsa bile, geri vermeye rıza ve fesih arasındaki sürenin (SİDAS m.16'daki sürenin hesaplanmasında) hesaba katılmaması nedeniyle talep eden tarafın normal geri verme usûlünü kullanmak (SİDAS m.12'deki belgeleri, geri verme talebini ve destek belgeleri göndermek) için yeterli zamanı olacaktır.

### **8. İade Belgelerinin İletilmesi (Madde 8)**

Madde 8: “İşbu Protokolün amacı doğrultusunda, iletişim, taraflar ve de Interpol tarafından gerçekliğini onaylayabilecekleri şekilde olması şartıyla yazılı biçimde kanıt oluşturacak *elektronik* veya diğer bir yolla sağlanabilir. Herhangi bir durumda, ilgili Taraf, talep üzerine veya herhangi bir zamanda belgelerin asıllarını veya onaylı kopyalarını sunar”.

Açıklayıcı Raporda belirtildiği üzere, Protokol'ün m.8'i, SİDAS'ın m.12/f.1'in yerine geçmeyecektir. Bu madde, basitleştirilmiş geri verme usûlü bağlamında etkin iletişimi sağlamak amacıyla Interpol ve modern iletişim araçlarının kullanımı konusunda SİDAS m.12'yi tamamlamaktadır. Bu madde, yazılı ve aslına uygun bir kayıt sağlarken aynı zamanda hızlı iletişim için yasal altyapıyı temin eder. Taraflar özellikle posta yoluyla orijinal belgeleri veya onaylı bir örneğini talep edebilirler<sup>52</sup>.

Ülkemiz SİDAS m.12 uyarınca geri verme evrakını halen diplomatik kanaldan iletmektedir. Protokol'ün bu maddesi ve Açıklayıcı Raporu'nda, diplomatik kanal öngörülmediğinden, Protokol onaylandığı takdirde evrakın aslının her halükarda talep edilmesi ve evrakın aslının diplomatik kanaldan iletilmesi hususlarında ilişkin çekince konulmasının uygulama açısından uygun olacağını düşünüyoruz.

### **9. İade Edilecek Kişinin Teslim Edilmesi (Madde 9)**

Teslim, mümkün olduğu kadar çabuk ve geri verme kararının bildirilmesi tarihinden itibaren 10 gün içerisinde gerçekleştirilir<sup>53</sup>.

---

<sup>52</sup> Hollanda İade Hukukunda, geri verme talepnameşi ve ek belgelerin orijinalinin iletilmesi gerektiği hükme bağlanmış-  
tır: “[http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/pcoc/Country\\_information1\\_en\\_files/NL%20Extradition.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/pcoc/Country_information1_en_files/NL%20Extradition.pdf)” Erişim Tarihi: 04.02.2011

<sup>53</sup> Benzer yönde Basitleştirilmiş İade Usulüne Dair Avrupa Birliği Anlaşması 11. madde

Basitleştirmiş geri verme usûlünde teslim ile ilgili SİDAS (m.18) hükümleri geçerli olsa da bu madde, (Protokol'ün özü itibari ile) geri verme rızasının olduğu durumlarda hızlı bir teslimin altını çizmektedir. Protokol m.8 gereğince modern iletişim araçlarının kullanılması teslim açısından önemli bir etkidir.

Protokol'ün yapım aşamasında basitleştirmiş geri verme usûlünde bir zaman sınırlamasının konulmasının gerçekçi olmadığı kabul edilmişse de, teslimin mümkün olduğunca kısa sürede gerçekleştirmeye ilişkin güçlü bir niyetin ifade edilmesinin gerekli olduğu düşünülmüştür. Dolayısıyla geri verme kararının talep edilen tarafça tebliğinden itibaren 10 gün içerisinde teslimin gerçekleşmesinin, davaların büyük çoğunluğunda uygulanabilir bir hedef olduğuna karar verilmiştir.

Ertelenmiş veya şartlı teslim konusunda bir düzenleme Protokol'de yer almadığından dolayı Protokol'ün m.12/f.1'i gereğince<sup>54</sup>, basitleştirmiş geri verme usûlü ile geri vermenin gerçekleştiği durumlarda SİDAS m.19 uyarınca ertelenmiş veya şartlı teslim uygulanması imkanı bulunmaktadır.

### **10. Madde 6'da Belirtilen Sona Erme Tarihinden Sonra Geri Verme İçin Verilen Rıza (Madde 10)**

İlgili kişinin bu Protokol'ün m.6/f.1'de belirtilen 10 günlük sürenin sona erme tarihinden sonra geri vermeye rıza gösterdiği durumlarda, eğer talep edilen Taraf SİDAS m.12 kapsamında geri verme talebini henüz almamışsa bu Protokolde sağlanan basitleştirilmiş geri verme usûlünü uygular<sup>55</sup>.

Bu madde, kişinin 2-9. maddelerde belirtilen şartlardan bağımsız olarak geri vermeye rıza gösterdiğinde ve özellikle m.6'da belirtilen 10 günlük geçici tutuklama süresinin dolmasından sonra uygulanacaktır. Ancak bu madde, Protokol'ün m.2/f.1'e çekince koyan Devletleri bağlamamaktadır. Bu madde, 10 günlük sürenin dolmasının (m.6'daki) ardından, fakat SİDAS m.16'da verilen 40 günlük sürenin dolmasından önce ve talep eden tarafın resmi geri verme talebini iletmesinden önce kişinin rıza gösterdiği durumlarla ilgilidir. Bu madde, talep edi-

---

<sup>54</sup> Madde 12: "1. Bu Protokolde kullanılan kelimeler ve ifadeler Sözleşmenin anlamı çerçevesinde yorumlanır. İşbu Protokol tarafları bağlamında Sözleşme hükümleri, bu Protokolün hükümleriyle uyumlu olduğu ölçüde kıyasen (*mutadis mutandis*) uygulanır".

<sup>55</sup> Benzer şekilde Basitleştirilmiş İade Usulüne Dair Avrupa Birliği Anlaşması 12. madde.

len tarafın Protokol'de belirtilen basitleştirmiş geri verme usulünü uygulamasını gerektirir. Eğer 10 günlük süre dolduğunda geri vermeye rıza verilmezse, talep eden tarafın kişinin rıza göstermesi için sonraki aşamada verilen 40 günlük süreyi beklemeden geri verme talebini hazırlaması gerekecektir.

10. maddede, m.6'da yer alan 10 günlük sürenin sona ermesinden sonra ve SİDAS m.12'de belirtilen geri verme evrakı iletilmediği takdirde, şahsın rıza göstermesi (açıklaması) sonucu Talep edilen Tarafça basitleştirilmiş geri verme usulünün uygulanacağı belirtilmiştir. Hukukta süreler, hak arama özgürlüğünün ve hukuki istikrar ilkesinin temini için konulur. Bu iki ilke arasında bir denge bulunmaktadır. Hak arama özgürlüğünün kullanılması için süreler kısıtlı tutulmamalıdır. Ancak, hukuki uygulamalarda istikrarın oluşması için bu süreler sınırlandırılmaktadır. Ek 3. Protokol m.4/f.5'in uygulanmaması amacıyla çekince konulduğunda, diğer bir deyişle, basitleştirilmiş geri verme usulüne rıza göstermenin geri alınmayacağı kabul edildiği takdirde, Ek 3. Protokol'ün tutarlı bir şekilde uygulanması için, bu maddenin uygulanmaması amacıyla çekince konulmasının yerinde olacağını düşünüyöruz. Kaldı ki, şahsa basitleştirilmiş geri verme usulüne rıza göstermesinin tüm sonuçları m.4'e göre hatırlatıldığından, m.6'da yer alan 10 günlük süre yeterli görülmelidir. Zira, maddede belirtilen 10 günlük sürenin geçmesi halinde talepte bulunulduğunda normal geri verme süreci yerine basitleştirilmiş usulde geri verme süreci başlatılacaktır. Bu durumun hangi tür iade evrakının iletileceği konusunda sıkıntılara yol açacağını düşünüyöruz. Çünkü, Ülkemiz gibi bazı ölkeler SİDAS'a koyduğu çekincelerle iade evrakını diplomatik kanaldan iletilmektedir. 10 günlük sürenin geçmesi halinde ilgili kişinin talebinin işleme konulması zaten ağır diplomatik kanaldan evrakın iletilmesinde kargaşaya sebebiyet verecektir. Bu nedenlerle, bu maddenin uygulanmaması amacıyla çekince konulmasının yerinde olacağını düşünüyöruz.

## **11. Transit Geçiş (Madde 11)**

Madde 11: “*SİDAS'ın 21. maddesinde belirtilen şartlar altında transit durumunda, bir kişinin talep eden Tarafa basitleştirilmiş usul altında geri verilmesi halinde aşağıdaki hükümler uygulanır:*

a) *Transit geçiş talebi Madde 2 fıkra 1'de gerekli görölen bilgiyi iğerir.*

b) Transit geçiŐe karar verecek devlet tarafından (a) alt fıkrası uyarınca transit geçiŐe karar vermek için sağlanan bilgi yetersiz görüldüğünde ek bilgi talep edilebilir”.

Bu madde, Protokol’ün m.2’si tarafından gerçekleştirilen basitleştirmeyi takip etmekte ve SİDAS m.21’de belirtilen transit ile ilgili Şartları kolaylaŐtırmaktadır. Protokolün m.8’ine uygun olarak transit konusunda modern iletişim araçlarının kullanılmasına önem vermektedir<sup>56</sup>.

SİDAS m.21/f.3’e aykırı olarak, transit talebi kanıt olarak kullanılabilir elektronik veya diğer araçlarla (faks veya e-posta gibi) yazılı yapılabilir ve transit izni verecek tarafın kararı aynı metotla açıklanabilir.

Talebin, SİDAS m.12/f.2’de bahsedilen belgeleri içermesi gerekmez. Protokol m.2/f.1’de belirtilen bilginin, transit izni verme amacıyla yeterli olabileceğini belirtmektedir. Bu durum, tarafların Protokol’ün m.17/f.2’ye çekince koyup koymamalarına bakılmaksızın böyledir. Yine de Devletin transit izni kararı verebilmesi için verilen bilginin yetersiz olduğu istisnai durumlarda, 2. fıkraya talep eden taraftan ek bilgi talep edilmesine imkan sağlar.

Taslağı hazırlayanlar m.11’in sadece transit talep eden ve talep edilen tarafların Protokole taraf oldukları durumları kapsayabileceğini göz önünde bulundurmuşlardır. Bu durumda, transit talep edilen taraf m.11/f.(b) uyarınca -örneğin Protokol’ün m.4/f.1 ve m.4/f.2’sinde öngörülen güvenceler amacıyla- ek bilgi isteyebilir.

## 12. Protokol’ün İç Hukukumuz Açısından Değerlendirilmesi

Öncelikle belirtmek gerekir ki, ölkemiz basitleştirilmiş geri verme usûlünün yer aldığı ikili veya çok taraflı sözleşmelere taraf bulunmamaktadır. Yine iç hukukumuzda geri vermeyi düzenleyen 5237 sayılı TCK m.18’de basitleştirilmiş geri verme usûlüne ilişkin hüküm bulunmamaktadır.

Protokol’ün m.4./f.4’te, basitleştirilmiş geri verme prosedürüne ilişkin Şahsın rızasının ve hususilik kuralının uygulanması hakkında vazgeçmesinin geri alınamayacağı belirtilmiştir. 4. maddenin ilk üç fıkrasına göre, rızanın sonuçları tümüyle Şahsa anlatıldığından, rızanın geri alınmasının (feshinin) mümkün olmaması gerektiği kanaatindeyiz.

---

<sup>56</sup> Benzer Şekilde Basitleştirilmiş İade Usulüne Dair Avrupa Birliği Anlaşması 14. madde.

Hükümlülerin Nakline Dair Sözleşme'de şahsın iradesi ön plana çıkarken, SİDAS'ta devletlerin iradesinin önemli olduğu görölmektedir. Protokol'ün m.4/f.5'in uygulanması kabul edildiği takdirde hangi geri verme sürecinin uygulanacağı tamamen şahsın iradesine bırakılmaktadır.

Ülkemiz SİDAS m.12 uyarınca, geri verme evrakını halen diplomatik kanaldan iletmektedir. Protokol'ün bu maddesi ve Açıklayıcı Raporunda, diplomatik kanal öngörülmediğinden, evrakın aslının mutlaka iletilmesi ve evrak aslının diplomatik kanaldan iletilmesine ilişkin çekince konulması gerektiğini düşünüyöruz.

Protokol m.10'da, m.6'da yer alan 10 günlük sürenin sona ermesinden sonra ve SİDAS m.12'de belirtilen geri verme evrakı iletilmediği takdirde, şahsın rıza göstermesi (açıklaması) sonucu Talep edilen Tarafça basitleştirilmiş geri verme usülünün uygulanacağı belirtilmiştir. Şahsa basitleştirilmiş geri verme usülüne rıza göstermesinin tüm sonuçları 4. maddeye göre hatırlatıldığından (m.4/f.5 uygulanmadığı takdirde), m.6'da yer alan 10 günlük süre yeterli görölmelidir. Bu nedenle, bu maddenin uygulanmaması amacıyla da çekince koymak yerinde olacaktır.

Bunların yanı sıra, ülkemize gelecek basitleştirilmiş geri verme usülüne ilişkin evrakın tercüme edileceği dilin belirlenmesinin önem taşıdığı düşünölmektedir. Bu nedenle SİDAS'ın uygulamasında karşılaşılan zorlukların, bağımsız bir usül getiren bu Protokol'ün tatbikinde yaşanmaması için gereken önlemlerin alınması gerektiği değerlendirilmektedir.

Ayrıca, SİDAS'ta olduğu gibi anılan Protokol taslağında da geri verme talebine ilişkin olarak yargı yoluna (temyiz gibi) başvuru nedeni ile geri vermenin öngörölen sürelerde gerçekleşememesi halinin düzenlenmediği görölmektedir. Bu konuda bir düzenlemenin bulunmaması, konunun taraf ölkelerin iç hukuklarına bırakıldığını göstermektedir.

Öte yandan, basitleştirilmiş geri vermeye ilişkin rızanın geri alınamayacağı şeklindeki Protokol düzenlemesi (Ek 3 No.lu Protokol m.4/f.4) gözönüne alındığında, AİHM<sup>57</sup> tarafından Protokole taraf devletlere yö-

---

<sup>57</sup> Olaechea Cahuas v. İspanya (Başvuru No 24668/03) başvurusunda, başvuran, basitleştirilmiş geri vermeye rıza göstermesine rağmen olağan geri verme usülüne dönölmesini talep etmiştir. Somut olayda bu talep reddedilmiştir. AİHM, davaya bakan mahkemenin, içtüzüğü'nün 39. maddesine dayanarak, geçici tedbirler alınmasını kararlaştırabileceğini, belirtilen tedbirlere uyulmamasının, mahkemenin bu konudaki kararından sonra vuku bulan olaylar ışığında, söz konusu hakkın kullanılmasına gerçek bir engel teşkil etmediği şeklinde değerlendirilse bile, başvurunun şikâyetinin etkin bir şekilde incelenmesinin ve başvuru sahibinin bu hakkını gerektiği



nelik verilebilecek muhtemel ihtiyati tedbir yolu ile teslimin nihai karar verilmeye kadar durdurulması halinde, basitleştirilmiş geri verme usûlünde ne yapılacağına düzenleme altına alınmamış olduğu görülmektedir.

Protokol'de mevcut olan kısıtlayıcı süreler ile Türk hukukunda geri verme usûlünün öngördüğü Ağır Ceza Mahkemesi kararı ve Bakanlar Kurulu kararı temini zorunluluğu karşısında 5237 sayılı TCK m.18'in yeniden düzenlenmesi veya daha doğru bir tercih olarak bağımsız bir geri verme yasası ile konunun düzenlenmesi gerektiği açıktır. Ancak, bu Protokol'ün ayrıntılı hükümler içerdiği ve Avrupa Konseyi nezdinde SİDAS (Ana Sözleşme)'in gözden geçirilmesi çalışmalarının devam ettiği göz önüne alındığında, bağımsız bir geri verme yasasına ihtiyaç duyulduğu kanaatindeyiz.

TCK m.18'in geri verme usûlü için, yetkili Ağır Ceza Mahkemesince geri vermenin kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi ve Bakanlar Kurulu Kararı teminini şart koştuğu gözününe alındığında, geri verme süreci yeterince uzamaktadır. Yetkili Ağır Ceza Mahkemesinin geri vermenin kabul edilebilirlik kararının temyize tabi olduğunu ve Bakanlar Kurulu Kararı'nın dava edilebileceğini düşünürsek, bu dava ve temyiz süreçlerinin tamamlanması beklendiği takdirde şahsın geri vermesinin 3-4 yıl gibi bir süreyi bulması mümkündür.

Başka ülkelerde olduğu gibi basitleştirilmiş geri verme usûlünde anılan süreler (10 ve 20 günlük) uyulabilmesini teminen Bakanlar Kurulu Kararı temini yerine Adalet Bakanı onayı ile geri verme usûlünün tamamlanmasına ilişkin hükümlerin öngörülmesinin yerinde olacağını düşünüyoruz. Ayrıca, transit geçiş gibi acil karar alınmasının gerekli olduğu hallerde de yine Adalet Bakanı onayı ile transit geçiş konularında daha hızlı karar alınmasına olanak sağlanması bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenlerle anılan Protokol'e taraf olunmasına ilişkin olarak ülkemiz iç hukukunda ciddi yasal bir alt yapı çalışması yapılması gerekmektedir.

---

gibi kullanmasının engellendiği şeklinde yorumlayarak, 34. maddenin ihlal edildiği sonucuna varmıştır. Basitleştirilmiş usule ilişkin AİHM'in resmi sitesinde sadece bu başvuru bulunmaktadır.

["http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=simplified%20%7C%20extradition&sessionId=71505276&skin=hudoc-en"](http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=simplified%20%7C%20extradition&sessionId=71505276&skin=hudoc-en) Erişim Tarihi: 12/05/2011

Ayrıca, bağımsız bir geri verme yası veya TCK m.18’de yapılacak deęiŖlik ile normal geri verme usulü ve basitleŖtirilmiŖ geri verme usulünde yetkili Ağır Ceza Mahkemesinin geri vermenin kabul edilebilirlik kararının temyizi kabil bir karar olmaktan çıkarılması veya temyiz aŖaması öngörülürse temyiz merciince *uyulması gereken zorunlu bir süre* getirilmesi gerektiğini düşünüyöruz. Zira özellikle Ek 3. Protokol hükümleri uyarınca geri verilmesi talep edilen Ŗahısları belli bir sürede iade yükümlülüğümüz bulunmakta olup, bu durum doğrudan ülkenin uluslararası taahhütlerine verdiği önemi gösterecektir. Ayrıca, basitleŖtirilmiŖ geri verme usulünde Adalet Bakanı onayının aranması durumunda, yargısal denetim yolunun kapatılması veya sadece Bakanlar Kurulu’na idari itiraz yolu Ŗeklinde bir baŖvuru yolunun öngörülmesi de sürecin hızlandırılması açısından uygun olacaktır.

### SONUÇ

Türk hukukunda geri verme, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu (TCK) m.18, Suçluların İadesi Dair Avrupa Sözleşmesi (SİDAS) ve ikili veya çok sözleşme ve anlaşma hükümleri çerçevesinde yerine getirilmektedir. Geri verme taleplerinin iletilmesi veya alınmasında Adalet Bakanlığı merkezi makam olarak görev yapmakta, taleplerin ulusal ve uluslararası hukuka uygunluğunu ön denetim Ŗeklinde gerçekleŖtirmektedir. Bu denetim sonrasında yabancı ülkelerin talepleri yetkili ve görevli Ağır Ceza Mahkemesi’ne iletilmekte ve bu mahkemelerce “geri vermenin kabul edilebilir olduğuna” karar verilmektedir. Ağır Ceza Mahkemelerinin bu kararları temyize tabi olup, temyiz edilmeksizin veya temyiz edildiği takdirde onanarak kesinleşen kararlar ve geri verme evrakı, geri verme kararının temini için Bakanlar Kurulu’na iletilmektedir. Bakanlar Kurulu Kararlarının idari yargıda dava konusu edilebilmesi de mümkündür.

Geri verme kurumunu düzenleyen ve 1959 yılından beri uygulanan Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesi, geri vermeye ilişkin ayrıntılı ve önemli kurallar içerse de, geri vermenin farklı ülkelerde farklı usüle tabi olması ve yargılamanın uzunluğu gibi sorunlar devletleri geri verme sürecinin kısaltılmasına yönelik düzenlemelere sevk etmiştir. Bu nedenle Avrupa Birliği üyeleri, 1995 yılında BasitleŖtirilmiŖ İade Usulüne Dair Avrupa Birliği Anlaşması’nı yürürlüğe koymuşlardır. Avrupa Konseyi de ceza alanında adli yardımlaşma sözleşmelerinin yenilenmesi çerçevesinde çalışmalar yürütmekte olup, Avrupa Konseyi Suç Sorunları Komitesi (CDPC), yaptığı çalışmalar sonucu basitleŖtirilmiŖ geri verme usulüne dair Suçluların İadesine Dair Avrupa (Konseyi) Sözleşmesi’nin Ek 3.

Protokolünü tamamlamış ve 10.11.2010 tarihinde imzaya açmıştır. Ek 3. Protokol'de şahsın geri vermeye rıza göstermesi ve talep edilen devletin kabul etmesi halinde, geri verme sürecinin kısaltılması amaçlanmıştır.

Öncelikle belirtmek gerekir ki, Ülkemiz basitleştirilmiş geri verme usûlünün yer aldığı ikili veya çok taraflı sözleşmelere taraf bulunmamaktadır. Yine iç hukukumuzda geri vermeyi düzenleyen 5237 sayılı TCK m.18'de ve diğer yasalarda basitleştirilmiş geri verme usûlüne ilişkin hüküm bulunmamaktadır.

Öte yandan, iç hukukumuzda bahsedilen tüm hukuki süreçlerden geçen bir geri verme kararına ulaşılması ülkemizde 3-4 yılı bulabilmektedir. Zira, Ağır Ceza Mahkemesindeki yargılamanın 2-12 ay sürdüğü, Yargıtay'daki temyiz aşamasının 1-2 yıl sürdüğü ve Bakanlar Kurulu kararının dava edilmesi ve bu kararın da temyiz edilmesinin 1-2 yılı bulabildiği göz önüne alındığında 3-4 yıllık bir yargılama süreci gözden uzak tutulmamalıdır.

Protokol'de mevcut olan kısıtlayıcı süreler ile Türk hukukunda geri verme usûlünün öngördüğü Ağır Ceza Mahkemesi kararı ve Bakanlar Kurulu kararı temini zorunluluğu karşısında 5237 sayılı TCK m.18'in yeniden düzenlenmesi veya daha doğru bir tercih olarak bağımsız bir geri verme yasası ile konunun düzenlenmesi gerektiği açıktır. Ancak, bu Protokol'ün ayrıntılı hükümler içerdiği ve Avrupa Konseyi nezdinde SİDAS (Ana Sözleşme)'ın gözden geçirilmesi çalışmalarının devam ettiği göz önüne alındığında, bağımsız bir geri verme yasasına ihtiyaç duyulduğu kanaatindeyiz.

Ayrıca, bağımsız bir geri verme yasası veya TCK m.18'de yapılacak değişiklik ile normal geri verme usûlü ve basitleştirilmiş geri verme usûlünde yetkili Ağır Ceza Mahkemesinin geri vermenin kabul edilebilirliği kararının temyizi kabil bir karar olmaktan çıkarılması veya temyiz aşaması öngörülürse temyiz merciince *uyulması gereken zorunlu bir süre* getirilmesi gerektiğini düşünüyoruz. Zira, özellikle Ek 3. Protokol hükümleri uyarınca geri verilmesi talep edilen şahısları belli bir sürede iade yükümlülüğümüz bulunmakta olup, bu durum doğrudan ülkenin uluslararası taahhütlerine verdiği önemi gösterecektir. Ayrıca, gerek normal geri verme gerekse basitleştirilmiş geri verme usûlünde Bakanlar Kurulu Kararı yerine Adalet Bakanı'nın geri vermeye karar vermesi süreçleri hızlandıracaktır. Bununla birlikte, basitleştirilmiş geri verme usûlünde Adalet Bakanı onayının aranması durumunda, yargısal denetim yolunun ka-

patılması veya sadece Bakanlar Kurulu'na idari itiraz yolu şeklinde bir başvuru yolunun öngörülmesi de sürecin hızlandırılması açısından uygun olacaktır.

Diğer taraftan, Ek 3. Protokol'ün onaylanması aşamasında, m.4/f.4 ve m.4/f.5'te yer alan basitleştirilmiş geri verme usûlüne ilişkin şahsın rızasından ve hususilik kuralının uygulanmasından vazgeçmesinin geri alınıp alınamayacağı hususu önem arz etmektedir. Çünkü rızanın geri alınması, Protokol'ün ülkeler açısından uygulamasını ciddi şekilde etkilemektedir. Zira, rızanın geri alınması halinde basitleştirilmiş geri verme usûlünden olağan geri verme usûlüne bir geçiş sağlanacaktır. SİDAS'ta devletlerin iradesi önemli olsa da, bu maddeye çekince konulmadığı takdirde hangi geri verme sürecinin uygulanacağı şahsın iradesine bırakılacaktır.

Ayrıca, basitleştirilmiş geri verme evrakının diplomatik yolla iletilmesi, m.6'da yer alan 10 günlük süre geçtikten sonra basitleştirilmiş geri vermeye rıza gösterilememesi gibi hususlarda çekincelerin konulmasının önemli olacağı değerlendirilmektedir. Bu nedenlerle, anılan Protokol'e taraf olunması durumunda ülkemiz iç hukukunda ciddi yasal bir alt yapı çalışması yapılması gerekecektir.

\*\*\*

#### KAYNAKÇA

BAYRAKTAR, Köksal, Siyasal Suç, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1982.

DONAY, Süheyl, Suçluların İadesinde Yeni Gelişmeler, İHFM C.50, İstanbul 1984.

DÖNMEZER, Sulhi- ERMAN, Sahir, Ceza Hukuku III, 10. Bası, İstanbul 1994.

DURMAZ, Hüseyin, Understanding and Responding to Terrorism, Chapter 7- Extradition of Terror Suspects and Developments in Extradition Process, IOS Press, Amsterdam 2006.

EREM, Faruk/ DANIşMAN, Ahmet/ ARTUK, Mehmet Emin, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yayınevi, Ankara 1997.

ERGÜL, Ergin, Teori ve Uygulamada Suçluların İadesi ve Hükümlülerin Nakli, Yetkin Yayınları, Ankara 2003.

GÜNGÖR, Gülin, Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesi, Aysel Çelikel'e Armağan, Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni (MHB) Sayı 1-2, İstanbul 1999-2000.

İÇEL, Kayıhan/ DONAY, Süheyl, Karşılaştırılmalı ve Uygulamalı Ceza Hukuku Genel Kısım, Beta Yayınları, İstanbul 2005.

The Simplified Method on Restitution  
Salih BENLİ

---

KALABALIK, Halil, Suçluların İadesi Kavramı ve Siyasi Suçlarda Suçlunun İade Edilmezliği, Hayri Domaniç'e 80. Yaş günü Armağanı, İstanbul 2001.

MERAN, Necati, Hukukumuzda Suçluların Geri Verilmesi, İstanbul Barosu Dergisi, Cilt 82, Sayı:1, İstanbul 2008.

ÖZGEN, Eralp, Suçluların Geri Verilmesi, Ajans Türk Matbaası, Ankara 1962.

ÖZGENÇ, İzzet, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yayınevi, Ankara 2008.

TEZCAN, Durmuş/ ERDEM, Mustafa Ruhan/ ÖNOK, Murat, Uluslararası Ceza Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2009.

TURHAN, Faruk, Alman Suçluların İadesi Hukukunun Esasları, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 11, Sayı 3-4, Yıl: 2003.

İnternet Kaynakları

AUST, Anthony, Handbook of International Law, s.248-249, Cambridge University Press, Second Edition, "<http://books.google.com.tr/books>", Erişim Tarihi: 28.06.2011

Basitleştirilmiş İade Usûlüne Dair Avrupa Birliği Anlaşması

"[http://www.abgm.adalet.gov.tr/abmevzuat/adalet\\_ozgurluk\\_guven.html](http://www.abgm.adalet.gov.tr/abmevzuat/adalet_ozgurluk_guven.html)";

"<https://www.unodc.org/tldb/showDocument.do?documentUid=4394&country=AU&language=ENG>" Erişim Tarihi, 02.02.2011

Fransız İade Kanunu, 10 Mart 2004 tarihli ve 2004-204 sayılı Kanun, Madde 696-25, 696-26, "<http://195.83.177.9/code/liste.phtml?lang=uk&c=34&r=4069>" Erişim Tarihi: 02.02.2011.

ERGÜL, Ergin, Uygulamada Suçluların İadesi,

"[www.yayin.adalet.gov.tr/18\\_sayi%20i%C3%A7erik/Ergin%20ERG%C3%9CL.htm](http://www.yayin.adalet.gov.tr/18_sayi%20i%C3%A7erik/Ergin%20ERG%C3%9CL.htm)" Erişim Tarihi: 10/10/2009.

HAFIZOĞULLARI, Zeki Suçluların Geri Verilmesi,

"[www.abchukuk.com/cezahukuku/suclularin-geri-vermesi.html](http://www.abchukuk.com/cezahukuku/suclularin-geri-vermesi.html)" Erişim Tarihi: 02/02/2011.

Hollanda İade Hukukunda, basitleştirilmiş usûlde geri verme talepnameşi ve ek belgeler

"[http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/pcoc/Country\\_information1\\_en\\_files/NL%20Extradition.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/pcoc/Country_information1_en_files/NL%20Extradition.pdf)" Erişim Tarihi: 04.02.2011

İsviçre hukukunda basitleştirilmiş geri verme

"[http://www.bj.admin.ch/bj/en/home/themen/sicherheit/internationale\\_rechthilfe/rechtshilfe\\_in\\_strafsache/auslieferung.html](http://www.bj.admin.ch/bj/en/home/themen/sicherheit/internationale_rechthilfe/rechtshilfe_in_strafsache/auslieferung.html)" Erişim Tarihi: 03.02.2011

Geri Vermede Basitleştirilmiş Usûl  
Salih BENLİ

---

RUHİ, Ahmet Cemal, Türk Hukukunda Suçluların İadesi AÜEHFD, C.7, Sayı 1-2, Haziran 2003, “[hukuk.erzincan.edu.tr/dergi/makale/2003\\_VII\\_24.pdf](http://hukuk.erzincan.edu.tr/dergi/makale/2003_VII_24.pdf)” Erişim Tarihi: 18.06.2011

Suçluların İadesine Dair Avrupa (Konseyi) Sözleşmesi Ek 3. Protokolü “<http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Word/209.doc>” Erişim Tarihi 02.02.2011.

SİDAS Ek. 3 Protokol’ün Açıklayıcı Raporu

“<http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Reports/Html/209.htm> ve

“<http://assembly.coe.int/main.asp?Link=/documents/workingdocs/doc10/edoc12131.htm>” Erişim Tarihi: 02.02.2011.

United Nations Model Law on Extradition (2004), Section 27, Parag. 1, “[http://www.unodc.org/pdf/model\\_law\\_extradition.pdf](http://www.unodc.org/pdf/model_law_extradition.pdf)” Erişim Tarihi: 03.02.2011

ÜNVER, Yener, Uluslararası Normlar Bağlamında Suçluların Geri Verilmesi ve Türkiye, AYMKD, C.17, Ankara 2000,

“[www.anayasa.gov.tr/files/pdf/anayasa\\_yargisi/anayargi/unver.pdf](http://www.anayasa.gov.tr/files/pdf/anayasa_yargisi/anayargi/unver.pdf)” Erişim Tarihi: 18.06.2011.